

ב"ה

בית מדרש ישיבה AI

מלחמתה של תורה

מהרי"ל בדרך למעזריטש
מילה אחת, קושיה גדולה

מהדורת מחקר · רויזיה משולבת · R2-V6

י"ט תשרי תשפ"ז

מבוא מחקרי — השאלה, הבירור ומהדורה זו

השאלה נולדת מן הפער בין חזרת מהרי"ל מחמת חסרון רשות ביתו בהיום יום לבין היתר הרמב"ם והשולחן ערוך לצאת לתלמוד תורה שלא ברשות. הבירור הקודם ביסס אפשרות של התחשבות בתוך היתר, בלי להוכיח שזהו ההסבר ההיסטורי. כעת נוסף רובד שאינו נבלע במילה "התחשבות": הוראות הרבי על נסיעה אליו, ובפרט לתשרי, המציבות הסכמה כתנאי מעשי.

זהו נוסח מחקר ערוך בפועל לאחר ארבע ביקורות R1, ולא רשימת תיקונים עתידית. הוחלפו המבוא, מסגרת הטיעון והסיכום; תוקנו יחידות קיימות; נוספו יחידות 57–68 ופרק מקורות חדש. כל 56 יחידות הבירור הקודמות נשמרו. ציוני המודלים הישנים ותיאור חמשת שלבי הבירור נשמרים כפרק היסטורי; הם אינם ציונים לארבעת מבקרי הרוויזיה.

מצב הבדיקה: העורך קרא את מלוא טקסט המחקר הקודם ואת חוברת הקורא, ואת הדוחות שנמסרו. במהלך העריכה הנוכחית נקראו מחדש תעתיק אגרת ה'תקעה, חלקת מחוקק אה"ע עו וחת"ס יו"ד קמט. סעיף כז בשיחת י"ג אלול תשמ"ב נקרא וגם נצפה כתמונה במהדורת דבר מלכות לשבוע י"ט–ט"ז אלול תשפ"ג, עמ' 37. סריקת ההתוועדויות בעמ' 2172–2173 דווחה בידי GrokBot ו-Claude; העורך לא הצליח לפתוח אותה בסבב זה. אין להחליף בין שתי פעולות האימות.

נוסח זה משמש בסיס לחוברת הקורא HE-V4, שעודכנה לאחר שלוש ביקורות K1. ההפניות בחוברת הקורא תואמות לעימוד המחקר הנוכחי. השאלה הפתוחה ביחס הוראת הנסיעה להיתר מסומנת בשתי המהדורות. אין צורך להציג פתרון שלא הוכח כדי להתקדם להסברה. האנגלית הישנה אינה מהדורה תואמת; התרגום החדש ייעשה לאחר סגירת העברית.

מפת הקריאה

מקור השאלה · 4

היום יום מול הרמב"ם והשולחן ערוך: לשון הסיפור, ההיתר והקושיה.

היתר והדרכה · 7

הדרכת הפוסקים ומעשה רב רחומי; תחולת ההיתר ומשמעות המחאה אצל הב"ח והחתם סופר.

הוראות הרבי · 10

האגרות מתשי"ז–תשי"ח והשיחות מתש"מ ומתשמ"ב: מה הן מוכיחות, ומה עוד טעון בירור.

פנקס כל הסברות · 16

68 יחידות: ההצעות, המקורות, הקושיות, התיקונים והדחיות. מפת הסברות המלאה בסוף החוברת.

המעשה ומקרי המבחן · 52

המקורות ההיסטוריים, קולו של מהרי"ל, הנתונים החסרים ובחינת ההסברים במקרים שונים.

תיעוד דרך הבירור · 56

תיקוני סיכומי המודלים, השוואת דרכי העבודה, הערכה וציונים היסטוריים; חמשת השלבים מתועדים גם לפני פנקס הסברות.

המסקנה והפתוח · 64

מה הוכח, מה נשאר לפרש, ומתי יהיה טעם לפתוח מחדש את המחקר.

כלי העיון · 67

כל המקורות ברשימה כרונולוגית אחת, עם מצב האימות; אחריהם מפת הסברות והפניות לעמודים.

הסיפור במלואו — והקושיה שאי אפשר לדלג עליה

מהו "היום יום", ומי הם הנוסעים?

"היום יום" הוא לוח של פתגמים, מנהגים והוראות בחסידות, מסודר לפי ימות השנה. הרבי, רבי מנחם מענדל שניאורסון, ליקט וערך אותו בשנת תש"ג מתוך שיחותיו ומכתביו של אדמו"ר הרי"צ, רבי יוסף יצחק שניאורסון. כל פתגם קצר מזמין לימוד ועיון; כאן אנו מתעכבים על הפתגם של י"א מנחם-אב. • רקע על עריכת הספר.

אדמו"ר הזקן הוא רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא והשולחן ערוך. מהרי"ל הוא אחיו, רבי יהודה לייב, בעל שו"ת שארית יהודה. היעד הוא מעזריטש, מקום רבם, המגיד רבי דוב בער. לפנינו פתגם היום בשלמותו; אין צורך להכיר את מסע האחים מראש כדי להבין את השאלה.

"היום יום" — י"א מנחם-אב

רבינו הזקן הלך למעזריטש, ביחד עם אחיו מהרי"ל, בשנת תקכ"ד. מהרי"ל הלך בלי רשות ביתו ולכן חזר מדרכו, ורבינו בא למעזריטש — ושהה שם, בפעם הראשונה, עד אחרי חג הפסח תקכ"ה. שבועיים היה מסופק אם להישאר שם, והמאמר הראשון ששמע היה נחמו נחמו. ויש בזה ספק אם הוא המאמר הראשון לבואו, או הראשון לאחר השבועיים שהחליט להישאר ונתקשר.¹

"נתקשר" כאן מתאר את ההתקשרות אל המגיד; "נחמו נחמו" הוא שם המאמר החסידי שנזכר. המשך הפתגם עוסק בהתלבטותו של אדמו"ר הזקן ובשהייתו. שאלתנו נוגעת לחלק שקדם לכך: מהרי"ל יצא בלי רשות ביתו — ולכן חזר. "ביתו" מתפרש כאן כאשתו, כפי שיתברר גם מן ההקבלה ללשון הירושלמי.²

ומנגד — היתר מפורש ברמב"ם

הרמב"ם דן בהלכות אישות בזכויות ובחיובים שבין איש לאשתו. היעדרות ארוכה נוגעת לחיוב עונה, כלומר לחובת חיי האישות. דווקא במסגרת הזאת

1. היום יום, י"א מנחם-אב.

2. ירושלמי כתובות ה, ז.

הוא נותן ללימוד התורה מקום מיוחד. בהלכות אישות, פרק יד הלכה ב, נאמר: זו לשון ההלכה בשלמותה; ת"ת פירושו תלמוד תורה, ות"ח — תלמיד חכם.

יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה. כגון חמר שביקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהן שנים ושלוש שנים. וכן רך וענוג שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב.³

הניגוד נמצא בתוך אותה הלכה: ביציאה לסחורה נדרשת רשות, ואילו לתלמוד תורה נאמר היתר מפורש גם בלעדיה. לכן אי אפשר לפתור את הסיפור רק בחזרה על העובדה שלא הייתה הסכמה.

זה אינו היתר לשהות כמה ימים בלבד, ואינו רק משפט האומר שלא ייענש בבית דין. מדובר בהיתר ממשי של שתיים ושלוש שנים, בתוך גדרי הדין. גם הביטוי "אין אשתו יכולה לעכב" אינו מניח שהסכמתה תמיד נדרשת.

הדין נפסק גם בשולחן ערוך

אין זו לשון יחידה במשנה תורה. השולחן ערוך, חיבורו של רבי יוסף קארו, מביא את ההיתר בחלק אבן העזר, העוסק בין השאר בדיני נישואין ומשפחה. בסימן עו סעיף ה נאמר:

ותלמידי חכמים יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהם שנים ושלוש שנים. וכן טייל שנעשה תלמיד חכם, אין אשתו יכולה לעכב.⁴

מעתה הקושיה חדה יותר: אם העדר רשות אינו מונע את היציאה לפי הדין שנפסק, מה הפך אותו לטעם לחזרה בסיפור? אין די לומר שהאישה לא הסכימה — זה בדיוק המצב שההיתר מביא בחשבון. ואין די לומר "שלום בית" בלי להסביר כיצד השיקול הזה פועל לצד היתר מפורש.

3. רמב"ם, אישות יד, ב.

4. שו"ע אה"ע עו, ה. הרמ"א מוסיף: "ואם נותנת לו רשות, ת"ח יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות". זו הבבא העוסקת בנסיעה ברשות, ואין להעביר ממנה תנאי הסכמה אל ההיתר שנאמר שלא ברשות.

מה נאמר בסיפור — ומה אנו מבקשים לברר?

לא מדויק לומר שאיננו יודעים כלל מדוע חזר: הפתגם עצמו תולה את החזרה בחסרון הרשות. מה שאיננו יודעים הוא מדוע היה בחסרון הזה כדי להביא לחזרה, למרות ההיתר. האם הייתה זו חובה בנסיבות המסימות? בחירה ראויה בתוך היתר? או פרט אחר שאינו מסופר? אלה השאלות שהמחקר צריך להעמיד במבחן.

שלוש מדרגות של תשובה: העדר סתירה הכרחית; יישוב הנתמך במקורות; ופירוש מתועד של ההכרעה במעשה. לצד מדרגות אלה נוספה שאלה נפרדת: מה יחס הוראת הנסיעה המאוחרת להיתר? יישוב הסיפור באמצעות התחשבות אינו פותר אוטומטית את לשון החיוב שבהוראה. את שתי השאלות יש לברר בנפרד.

ומה בדבר אדמו"ר הזקן ומהרי"ל עצמם?

מתבקש לבדוק גם את ספריהם של בעלי המעשה. אולם בהלכות תלמוד תורה ג, א של אדמו"ר הזקן, שהובאו בדיון, השנים שלאחר הנישואין נזכרות בהקשר של לימוד וטרדת ילדים, ולא כפסק על יציאה מן הבית בלי רשות. במחקר המתועד לא אותר פסק מפורש שלו בשאלה הזאת. אין להסיק שהוא חולק על ההיתר; אך גם אין לכתוב "אף אדמו"ר הזקן פסק כך במפורש" בלי מקור מתאים.⁵

בשארית יהודה, אבן העזר סימן ד, מהרי"ל עצמו אכן דן בשיעורי יציאת תלמידים. אלא שנושא התשובה הוא היתר נישואין לאישה שבעלה טבע: האם משך ההיעדרות יכול לשמש ראייה למותו? הוא דוחה את ההשוואה. התשובה מלמדת על עיסוקו בסוגיה, אך אינה פסק על מסעו למעזריטש, ואין לקרוא ממנה הכרעה בשאלה שלנו בלי עיון נוסף. גם כאן נבחין בין היכרות עם הסוגיה לבין הסבר מוכח למעשה.⁶

אין צורך להוסיף ייחוסים שלא הוכחו כדי לתת לשאלה משקל. לשון הפתגם ולשון הרמב"ם והשולחן ערוך כבר מציבות קושיה מלאה. מכאן נצא לבירור: לא נחליש את ההיתר, ולא נרוקן את המילה "ולכן" ממשמעות.

5. שו"ע הרב, תלמוד תורה ג, א.

6. שארית יהודה, אה"ע ד.

כעת נשאל את השאלה מבפנים: האם מי שאומר "מותר לי" אמר גם "נכון לי לעשות כך בכל מצב"? אם לא, צריך למצוא בספרי ההלכה עצמם את המקום שבין שתי האמירות.

ננסה רגע להיכנס ללב הקושי. אדם אומר: "הדין מתיר לי". האם בכך הסתיימה כל השיחה? הפוסקים שנפגוש משיבים תשובה מדויקת יותר: ההיתר הוא אמיתי, אבל הוא אינו ממלא את מקומו של שיקול הדעת. צריך רק להיזהר שלא להפוך את שיקול הדעת לאיסור חדש שלא נכתב.

נקודת המפתח היא שהפוסקים עצמם דנים בשני הצדדים יחד. בטור מופיע פסק ההיתר, ולצדו האזהרה שלא להאריך כל כך בעיגון האישה. הבית יוסף מדייק: האזכור "וכן כתב הרמב"ם" מתייחס לפסק ההיתר; אין לייחס לרמב"ם עצמו את כל לשון האזהרה שמובאת לפניו. האזהרה מיוחסת בב"י לרמ"ה, ובב"ח ובקרוב נתנאל לרא"ש; ראו יחידה 7.61⁷.

תלמידי רבינו יונה, המובאים בשיטה מקובצת, מקבלים את היתר היציאה. ואף על פי כן הם מוסיפים הדרכה של רחמנות והקדמת השיבה. אחר כך הם מזהירים במיוחד כשהבעל יודע שאשתו מקפדת ביותר. יש כאן סדר חשוב: תחילה היתר; אחריו התחשבות כללית; ולבסוף נסיבות המחייבות זהירות מוגברת.⁸

החלקת מחוקק משתמש במילה "לדינא" — מצד הדין — ומזכיר ש"כגון אנו" צריכים לחוש לדרך ההתנהגות הראויה. אין זו ראייה אישית על מעמדו של מהרי"ל. זהו מקור נוסף לכך שאפשר לקבל את הדין ובכל זאת לשקול לקצר את ההיעדרות או לוותר על היציאה.⁹

יש להבחין בין היתר היציאה, הדרך הראויה להשתמש בו וזכות העיכוב. אולם הבחנה זו מסבירה מקום לעצה לצד היתר; היא אינה מוכיחה לבדה שחלה חובה לקבל הסכמה באותו מקרה שהדין מתיר בלי הסכמה. בעקבות הוראת הרבי, ההבחנה זקוקה לשאלת תחולה: האם אותה נסיעה נכללת בהיתר, ואם כן מה מקור ההוראה המגבילה את מימוש?

7. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו.

8. שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

9. חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק י.

מכאן היישוב המוצע: ייתכן שמהרי"ל חזר משום שהנסיעה לא זכתה להסכמת אשתו, אף שהיתר היציאה עמד בתוקפו. יישוב זה שייך לשאלת החזרה בתוך היתר; הוא אינו מסביר לבדו את הוראת תשרי. ראו יחידות 65-66. אין זו המצאת כלל חדש; היא מתאימה למסגרת שהפוסקים עצמם מתארים. אך המעבר מן המסגרת אל המעשה הוא עדיין פירוש מוצע, ולא ידיעה על מחשבתו של מהרי"ל.

מה מלמד מעשה רב רחומי

אבל הנה הגמרא עצמה מקשה על השקט שמציע התירוץ. היא מספרת על לומד, אישה שמצפה לשובו ודמעה. האם היא חוזרת בה מן ההיתר, או מלמדת כיצד להיזהר בשימוש בו?

רב רחומי היה רגיל לשוב לביתו בערב יום הכיפורים. פעם אחת נמשך בלימודו ולא בא; אשתו ציפתה לו והצטערה, ובהמשך המעשה הוא מת. הגמרא ורש"י מציגים את הסכנה שבהסתמכות על ההיתר תוך עיגון האישה. אבל האם המעשה מבטל את ההיתר? כאן צריך להבחין בין פירושי הראשונים.¹⁰

המגיד משנה מסביר, בתוך שיטת הרמב"ם, שהעונש קשור לכך שרב רחומי לא בא בזמן שהיה רגיל לבוא. אין להסיק מכך שכל יציאה שהתיר הרמב"ם היא מעשה אסור. מן הצד האחר, אין להסיק שהמגיד משנה שולל כל הדרכה של רחמנות: תלמידי רבינו יונה מקיימים את ההיתר ומוסיפים אותה במפורש.¹¹

קיימת גם דרך פסיקה מצמצמת. מפרשי הרי"ף מבינים שהוא נוקט את שיעור שלושים הימים; המאירי והרי"ד מוסיפים חומר חשוב למפה הזאת. הר"ן מציג את השיטות, ואין למנות עצם הצגה של דעה כהכרעה אישית נוספת. זו מחלוקת שיש להכיר בה, אך היא אינה פירוש פשוט של פסק הרמב"ם.¹²

שני דיוקים מגבילים את ההחלה על מהרי"ל. ראשית, חזרה מן הדרך אינה כשלעצמה עונש. שנית, לא סופר שמהרי"ל איחר למועד שבו היה רגיל

10. כתובות סב ע"ב ורש"י.

11. מגיד משנה, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

12. רי"ף, כתובות כו ע"א; ר"ן על הרי"ף, כתובות פרק ה; הרי"ד, כתובות סב ע"ב; מאירי, כתובות סא ע"ב.

לחזור. גם לגבי רב רחומי, הלשון "רגיל" אינה מוכיחה לבדה נדר או הבטחה משפטית.

מה מוסיפים הב"ח והחתם סופר

שני כיוונים נוספים בוחנים את גבולות התשובה: האם מעמד הבעל בזמן הנישואין משנה, והאם מחאה תקיפה של האישה הופכת את ההיתר לבלתי אפשרי? כאן יש להקשיב היטב למחלוקת הפוסקים.

הב"ח: מתי נעשה הבעל תלמיד חכם?

הרמב"ם מזכיר גם אדם "רך וענוג שנעשה תלמיד חכם". הבית יוסף והב"ח נחלקים בהיקף השינוי המותר לאחר הנישואין. הב"ח מבחין בין מי שהיה תלמיד חכם כשנישא לבין מי שנעשה כזה אחר כך. הוא מכריע בחילוקו; רק האפשרות שכך התכוון גם הרמב"ם מנוסחת אצלו כהצעה.¹³

החילוק חשוב להבנת הדין. כדי להעמיד עליו את חזרת מהרי"ל, צריך לדעת מה היה מעמדו בעת נישואיו ושהכרעה במעשה הלכה בדרך הזאת. הנתונים הללו לא הוכחו. לכן זהו מסלול הלכתי שניתן לדון בו, בלי להעדיף אותו כתיאור היסטורי.

החתם סופר: מחאה אינה מבטלת מאליה את ההיתר

החתם סופר מפרש את הרמב"ם גם כשהאישה עומדת ומוחה בתוקף. הוא דן גם ביציאה לצורך שימוש חכמים ודיבוק חברים. דבריו מקשים על שתי טענות שנשמעו בדיון: שכל מחאה הופכת את היציאה לאסורה, ושנסיעה לרב כדי ללמוד את דרך עבודת ה' אינה יכולה להיות בגדר לימוד תורה.¹⁴

גם כאן אין להרחיב את המקור יותר מלשונו. הוא אינו פסק על נסיעת מהרי"ל למגיד, ואינו אומר שאין שום סכנה או שיקול נוסף. כדי לייחס איסור אחר לנסיעה מסוימת, צריך להוכיח את תנאיו; כדי להמליץ על התחשבות, אין צורך להפוך את ההמלצה לזכות עיכוב.

13. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; בית שמואל, אה"ע עו, ס"ק י-יא.

14. חתם סופר, יו"ד קמט.

הוראות הרבי — תנאי נסיעה וגבול היישוב

א. שני מקורות נפרדים

אגרת ה'תקעה, ד' תמוז תשי"ז, עוסקת ברצון השואל להיות אצל הרבי בימי תשרי. ההסכמה המלאה של זוגתו נמנית ראשונה; לצדה צורכי הבית, תיאום עם הנהלת עבודת הקודש ותועלת הרבים לאחר החזרה. הצגת הדברים כתנאים מצטברים אינה מאפשרת לצמצם את ההסכמה לעצה לא מחייבת. המכתב נחתם בידי מזכיר בשם הרבי. התעתיק נקרא מחדש בידי העורך; העמודים רנז-רנח והערות "נוסח דומה נשלח לכמה" נשענים כאן על דיווחי בדיקת הדפוס של המבקרים. [מקור א]

בי"ג אלול תשמ"ב, בסעיף כז של התוועדות בלתי מוגהת, חוזר הרבי על תנאי הנסיעה לתשרי. בין הדרישות: היתר רב לבני ארץ ישראל לצאת ממנה, הימנעות מחובות, רשות בן הזוג ואי־פגיעה בעבודה ציבורית. הלשון שנקראה: "היציאה לדרך מוכרחת להיות ברשות האשה". בהמשך מיוחסות ההוראות לשולחן ערוך ונזכר ביאור משנים קודמות. בסעיף אין הפניה לסימן מסוים ואין אזכור למהרי"ל. [מקור ב]

המכתב והשיחה אינם מסמך אחד: תאריך, סוג מקור ורשימת תנאים שונים. גם "770" הוא תיאור המקום בהקשר, לא ציטוט מן הסעיף. ההנחה הבלתי מוגהת מתוארת במעמדה; אין להציג אותה כנוסח מוגה, ואין להסיק מן הכותרת שאין ערך ללשונה.

א1. ט"ו באב תש"מ: קישור לסיפור בתוך ההוראה

שיחת ט"ו באב תש"מ, סעיף ה, שיחות קודש תש"מ ח"ג, עמ' 841–842. GrokBot איתר את השיחה ובדק את הסריקה בשני סבבים; בביקורת V2 צירף את שני צילומי העמודים. העורך צפה בהם וקרא את סעיף ה באידיש. בכותרות נראים התאריך ט"ו אב תש"מ, מספרי העמודים והציון "הנחה פרטית בלתי מוגה". מספור PDF 876–877 וזיהוי הכרך HebrewBooks 4625 נשענים על תיעוד המבקר. [מקור ח]

בסעיף הרבי משיב לרבים ששאלו על נסיעה אליו לקראת הזמנים הנזכרים — אלול, ראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה — ובייחוד לקראת ראש שנת הקהל. אין צורך שכל אחד ישאל בנפרד, משום שיש "הוראה כללית"

המיוסדת על פסקי דינים. "לכל לראש", הנסיעה לא תזיק לעבודתו במקומו, במוסדו או בישיבתו; הדבר יוסדר באמצעות ממלא מקום מתאים וכיוצא בזה. אצל הנשואים נדרשת הסכמת עקרת הבית, כמבואר גם בפוסקים; ובהמשך מפורשת גם הסכמת הבעל לנסיעת האישה. אין להיכנס לחובות גדולים, ובוודאי לא לחובות רוחניים הקשורים לפגיעה בעבודתו במקומו. ליוצא מארץ הקודש נדרש היתר מרב הנמצא גם הוא בארץ. בתוך דרישת ההסכמה נזכרת נסיעתו הראשונה של אדמו"ר הזקן למעזריטש: ההבדל בינו לבין "השני" היה שנסע בהסכמת הרבנית, ולכן היה לנסיעתו המשך על כל פרטי העניין, כידוע הסיפור של נשיא דורנו. זהו תמצות עברי של הנחה בלתי מוגהת, ולא ציטוט עברי מוגה.

לאחר השוואת העורך לצילומים, אין עוד לתאר את הקישור בין הוראת הנסיעה לבין סיפור מעזריטש כהצעתנו בלבד. הרבי עצמו משתמש בסיפור בתוך ההוראה. עם זאת, שם מהרי"ל אינו מופיע בסעיף: זיהויו עם "השני" נתמך בהקבלה להיום יום. גם שם הספר "היום יום" אינו מופיע בקטע שנבדק, ולכן אין לטעון שזהו ביאור מפורש של לשון הפתגם דווקא.

אין בסעיף שנבדק אזכור של היתר תלמידי חכמים, סימן מסוים בשולחן ערוך או הגדרת מעמדו של מהרי"ל. לפיכך נמצא שימוש בסיפור בתוך הוראת הנסיעה, אך עדיין לא נמצא ביאור מפורש ליחס שבין דרישת הרשות לבין היתר הרמב"ם. שיחה זו היא מועמדת מתאימה לדברים מתשמ"ב על "השנים שלפנ"ז"; אין ודאות שהכוונה דווקא אליה.

ב. מה כבר השתנה במסקנת המחקר

המהדורה הקודמת הסתיימה בסימטריה: "ההיתר עומד. ההדרכה עומדת". לשון זו עשויה להתאים להיתר לצד הדרכת רחמנות, אך אינה מספיקה להוראת נסיעה המנוסחת כתנאי. החידוש אינו רק מקור נוסף לאותה סיסמה: יש כעת להסביר בנפרד את ההיתר הכללי ואת ההוראה המעשית לקבוצת הנוסעים שעליה דובר.

אין בשיחה ביטול מפורש של היתר תלמידי חכמים, ואין בה ניתוח של גדריו. לכן אין לכתוב שהרבי ביטל את ההיתר; אך גם אין לכתוב שכבר הוכח בדיוק כיצד הוא מתיישב עם התנאי. ההכרעה העריכתית היא לשמר שתי קביעות מקוריות, ולדרג את ההסברים לחיבור ביניהן.

ג. שלושה מסלולים שאינם מתחלפים זה בזה

המסלול הראשון הוא הבדל בתחולת ההיתר, לפי האדם או מטרת הנסיעה. למבנה יש מקור: הכלל דורש רשות ביציאה שיש בה ביטול העונה, ולצדו חריג של יציאה לתלמוד תורה. לשון הטור כוללת "לסחורה או לצורך דבר אחר"; לשונות האדם משתנות בין תלמידים, תלמידי חכמים ו"יוצא אדם". לכן אין לסווג אדם מסוים רק לפי כותרת חברתית. קוצר זמן אינו עילה לאי־תחולה: גם במשנה יש היתר לימוד של שלושים יום (יחידה 62).

עזר מקודש נותן דגם נוסף: כשההיתר מסופק, מחמת תורתו אומנתו או "ספק לימוד", הסכמה יכולה להצטרף להיתר. זו אינה בהכרח חובה נוספת בתוך היתר ודאי (יחידה 60). אבל שום מקור שנמצא אינו אומר שהרבי סיווג כך את כל נוסעי תשרי. יש מבנה לניתוח; חסרה ראייה להחלתו.

המסלול השני הוא חיוב נוסף גם כשההיתר חל בוודאות. יש להראות מהו החיוב, על מי הוא חל ומדוע אינו מרוקן את "יוצאין שלא ברשות". "אין זכות עיכוב אבל יש חובה לקבל הסכמה" הוא תיאור הקושי, לא פתרונו. גם "לבקש" אינו "לקבל". המועמדים שנבדקו מוגבלים: תלמידי רבינו יונה מזהירים במיוחד במקפדת ביותר; עזר מקודש דן בבירור בתוך ספק; בית מאיר מציע חובה לחוש במשך ההיעדרות. לא נמצא בהם מקור כללי לתנאי הסכמה בכל נסיעה שההיתר חל עליה.

המסלול השלישי הוא הדרכה בתוך היתר. בפסקי הרא"ש מובא ההיקש לעצה טובה; תלמידי רבינו יונה אומרים "מדרך הרחמנות יש לו להקדים"; החלקת מחוקק מבחין בין הדין להתנהגות, ובית מאיר אומר "נהי דמדינא שרי מ"מ יש לחוש לאורחא". אלה מקורות לקיצור היעדרות ולהתחשבות, לא תנאי הסכמה גורף (יחידות 61, 63). הם נותנים בסיס ליישוב אפשרות של חזרה בתוך היתר; אינם מוכיחים שכך הוכרע אצל מהרי"ל.

הדירוג תלוי בשאלה. ליישוב עצם החזרה לצד הרמב"ם, ההדרכה בתוך היתר היא האפשרות הנתמכת ביותר במקורות בלי צורך להמציא מעמד אישי. הבדל תחולה דורש נתונים נוספים על המעשה; חיוב נוסף דורש מקור ותנאי תחולה. זה דירוג של ביסוס ההסבר, לא הסתברות היסטורית.

להסבר תנאי הרבי אין מסלול מוכח. Claude הציע להעדיף את דגם הספק, ואף לצרף אותו להדרכה: הסכמה מכשירה לנוסע המסופק ומממשת הדרכה לנוסע שההיתר ודאי. ההצעה נשמרת, אך אינה הכרעת העורך: בחלק השני עדיין לא הוסבר כיצד הדרכה נעשית תנאי מחייב לכלל. הוראה כללית כשלעצמה אינה ראייה לצירוף המסלולים.

מועמד נוסף שרשם Claude: סוכה כז ע"ב, "ושמחת אתה וביתך" והקבלת פני רבו ברגל. הוא עשוי לעורר שאלת חיוב משפחתי נוסף, אך לא נמצא מקור הקושר אותו לקבלת הסכמה בהוראות הנדונות. אין להשתמש בו כתירוץ; הוא נשמר כיעד אפשרי למחקר בעתיד, שאינו מעכב את המהדורה.

ד. חלקת מחוקק והחתם סופר לאחר הקריאה החוזרת

בחלקת מחוקק עו ס"ק י, הסיום "היינו לדינא או למי שתורתו אומנתו" עומד לאחר דיון גם ביציאה ברשות ובמשקל דרך ההתנהגות הראויה. זהו בסיס להבחנה בין פסק הדין לבין הנהגה ולדיון במעמד הלומד. שתי קריאות אלה טעונות דיוק; אין להפוך את "כגון אנו" לביטול כולל של ההיתר בזמן הזה. הקישור לדברי הרבי הוא הצעת יישוב, משום שהרבי אינו מפנה לחלקת מחוקק בסעיף שנמצא. [מקור ג]

בתשובת החתם סופר יו"ד קמט הדיון המקורי הוא בחומרה בענייני טהרה מול חיוב עונה. בתוך המהלך הוא דן בהיתר תלמיד חכם ובמחאה, ומעלה ואחר כך מיישב קריאה של מחלוקת בין הראשונים. ההליכה לבית המדרש לשימוש חכמים נזכרת כחלק מן הטיעון. אי אפשר לצמצם את כל דבריו לבית מדרש מקומי וכך להעלים את הסתמכותו על היעדרות לשנים; ואי אפשר להרחיבם לפסק על כל נסיעה לחצר. זהו חיזוק לדחיית ההחרגה הגורפת של שימוש חכמים, לא הכרעה בנסיעת מהרי"ל או בתשרי. [מקור ד]

ה. מה מלמדת ההוראה המאוחרת על היום יום

ב-V1 נשענה הקריאה הנורמטיבית על התאמה בין הפתגם להוראות המאוחרות. ממצא תש"מ, שנבדק עתה גם בידי העורך בצילומים, מוסיף דבר אחר: הרבי עצמו קושר את דרישת ההסכמה לסיפור הנסיעה הראשונה

למעזריטש: אין להשאיר את נוסח V1 כאילו אין קישור כזה; יש לציין במדויק מי בדק את המקור ומה כתוב בו.

המקור המאוחר נושא גם ערך של מסירת מסורת ופרשנותה. אין לפסול כל ערך היסטורי שלו רק בשל תאריכו. עם זאת, אין זו עדות עצמאית בת הזמן מתקכ"ד, ואין בו פירוט ההכרעה ההלכתית של האח. החיבור לסיפור, זיהוי "השני" עם מהרי"ל והסבר היחס להיתר הם שלושה שלבים ראייתיים שונים.

לא חסר כל טעם לחזרה: היום יום אומר שחזר מחמת חסרון הרשות. כעת נבדק גם שימוש של הרבי בסיפור להוראת רשות. החסר שנותר הוא הבסיס המסוים המחייב או המצדיק את החזרה לצד היתר תלמידי חכמים; אין להציג את איתור תש"מ כאילו פתר גם אותו.

כוונת עריכת הפתגם היא שאלה רביעית: השיחה מפנה לסיפור נשיא דורנו, לא במפורש לספר היום יום או למילה "ביתו". היא מלמדת על השימוש בסיפור בשעת ההוראה, ולא מוכיחה כוונה מסוימת בעריכתו בתש"ג.

חמשת שלבי הבירור הקודם — תיעוד היסטורי

עדכוני המהדורות ומעמד האימות

עדכון V3: התקבלה ביקורת GrokBot על V2 עצמה, הכוללת קריאת הטקסט המלא ובדיקת מקורות ממוקדת בשיחת תש"מ ובאגרות. העורך קרא את הדוח המלא וצפה בעצמו בשני צילומי הדפוס, עמ' 841–842, שהמבקר צירף. סעיף ה נקרא באידיש והושווה לתעתיק ולתמצות. הקישור לסיפור, ההסכמה ההדדית, סדר התנאים והקשר שנת הקהל אומתו עתה גם בידי העורך. זיהוי הכרך ומספרי עמודי ה-PDF נשען עדיין על תיעוד המבקר; העורך לא פתח מחדש את הכרך השלם. נוסח V2 נשמר להשוואה. אין כאן אישור מקורות לכל 68 היחידות.

עדכון V4: שולבה ביקורת Claude על V2, תוך שמירת תיקוני GrokBot ו-Heavy שכבר נעשו ב-V3 והערות Grok 4.7 שנמסרו בסבב הראשון. אין כאן טענה שהתקבלה ביקורת חדשה של Grok 4.7 על V3. העורך קרא את דוח Claude ואת קטעי המקור שהועתקו בו, ובחן את הטיעון מולם. זוהי קריאת תעתיק שסופק בדוח, לא השוואה עצמאית למאגר או לדפוס.

קריאתו הרצופה של Claude במאגרים מסומנת כאימות מבקר. כך הוכרעו שאלות התוכן ביחידות 60–64; בדיקות דפוס שנתרו פתוחות אינן הופכות לאימות שלא נעשה.

פרק זה מתעד את המהדורה שלפני רויזיית R1 ואינו מציג את מסקנותיה כסיום העדכני. החלוקה לחמישה שלבים מסדרת את התקדמות החקירה. המודלים ספרו לפעמים את סבבי המשנה אחרת. להלן מה השתנה בכל שלב, ולא ספירה מדומה של חמישה ניסויים זהים. התשובות המקוריות והדוחות השמורים נמצאים בארכיון המחקר.¹⁵

גבולות הארכיון. באוסף הזמין נשמרו ארבעה דוחות צ'טג'פט ושמונה קובצי תכתובת. אין זה ייצוא מילולי מלא של השיחה: תשובת צ'טג'פט מוקדמת שנדחתה, הודעת הסבב הרביעי והודעת המסירה המקורית לא נשמרו כלשונן. חלק מתוכנן נודע מתשובות המודלים אליהן. עדות זו מסומנת כעקיפה, ואיננו משחזרים ממנה הודעה חסרה כאילו הייתה ציטוט.

1. תשובות מהירות והנחות שטרם נבדקו

בתחילה הוצע שהרמב"ם נותן רק זכות משפטית, או שמהרי"ל כלל לא נכלל בהיתר בגלל גילו, מטרת נסיעתו או המילה "ביתו". הייתה כאן תחושה נכונה שהסיפור אינו חייב לסתור את הדין, אבל לא הובאה ראיה מספקת לכל אחד מן ההסברים.

2. חזרה למקור ולהקשר

הירושלמי הראה ש"בתיהן" משמש גם בלשון דין התלמידים. המגיד משנה מנע ביטול של היתר הרמב"ם באמצעות רב רחומי. הראב"ד, התוספות והריטב"א הוחזרו להקשר שבו נאמרו דבריהם: יציאה ברשות. גם ראיות הגיל ולימוד התפילה לא עמדו.

3. הבחנה בין הדין לבין המעשה

תלמידי רבינו יונה והחלקת מחוקק סיפקו מקור ממשי להתחשבות לצד ההיתר. מחלוקת הב"ח נכתבה במדויק, ונוספו שיטות מצמצמות. השאלה נעשתה ממוקדת יותר: לא די להראות שקיים דין; צריך לברר אם ידועה עובדה המחילה אותו על מהרי"ל.

¹⁵. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

4. בדיקת מקרים ותגליות נוספות

מקרי מבחן בדקו אם הפירוש משאיר תוכן ממשי ל"שלא ברשות". קלוד איתר את שארית יהודה; החתם סופר חידד שמחאה אינה זכות עיכוב אוטומטית. נבדקו גם "כגון אנו", מעיל צדקה והבדלי הנוסח. הטענה שרק צער חריג מצדיק התחשבות תוקנה.

5. תשובה מוסכמת עם גבול ברור

התברר שאין צורך להוכיח את המניע ההיסטורי כדי להציע יישוב נתמך במקורות. במקביל תוקנו גם סיכומי הסיום, שבהם חזרו מעט מן ההרחבות הישנות. התוצאה: ההיתר וההדרכה מתקיימים יחד; טעם החזרה המסוים נשאר לא מוכח.

ההתקדמות נבעה מן הביקורת האנושית לא פחות מן החיפוש: הדרישה למראה מקום, לקריאת ההקשר, לחזרה מפורשת מטעות ולהסבר שעומד במקרי מבחן. הסכמה בין מודלים אחרי שהחליפו מקורות אינה שלוש ראיות עצמאיות.

כל הסברות • מפת הדיון המלאה

כאן פותחים את דלת חדר הדיונים. יש הצעות שהחזיקו מעמד, ויש כאלה שנפלו דווקא מפני שנראו בתחילה פשוטות מדי. 56 היחידות הקודמות נשמרו ולצדן נוספו 57–68; אין צורך לקרוא את כולן ברצף אחד: אפשר לבחור שאלה שמסקרנת אתכם, לקרוא מה נטען בעדה, ולבדוק מה השתנה כשפתחו את המקור. המפתח בסוף מחזיר לכל יחידה.

מכאן נבחנת כל הצעה בנפרד. בכל יחידה מופיעים: ההצעה — מה נטען; הבירור — מה תומך בה ומה מקשה עליה; המסקנה — מה נשאר ממנה. יש גם יחידות העוסקות בדרך הבדיקה, מפני שהן השפיעו על התשובות לא פחות מן ההסברים ההלכתיים.

"נדחה" פירושו שהראיה או הניסוח המסוים לא עמדו בבדיקה. אין פירושו שהאפשרות ההפוכה הוכחה. "לא הוכח" משאיר את הדבר פתוח; "מבוסס" מצביע על תמיכה במקורות, לפי ההיקף המפורש ביחידה.

01 • הרמב"ם קובע רק תקרה משפטית

ההצעה — גרוק וקלוד; תשובות ראשונות. בפתיחת גרוק, ובניסוחים דומים אצל קלוד, הוצג הדין כשלילת סנקציה או ככוח בבית דין בלבד.

הבירור. לשון הרמב"ם היא היתר יציאה. ההבחנה בזכות העיכוב חשובה, אך אינה הופכת מעשה מותר למעשה אסור שאין מענישים עליו. יש לשמור גם על ההיתר החיובי.

המסקנה. נדחה בניסוח המצמצם; היתר ממשי בגדריו.¹⁶

מה עומד כאן על הפרק? כאן חשוב ההבדל בין 'מותרי לבין' לא יענישו אותו. אם הרמב"ם מתיר את היציאה עצמה, אי אפשר לפתור את הקושיה רק בכך שבית הדין אינו מתערב.

02 • ההיתר אינו דרך לכתחילה

ההצעה — גרוק; אחר כך ביקורת משותפת; תשובה ראשונה והמשך הבירור. הוצע שהרמב"ם מתיר משפטית, אך למעשה תמיד אין ראוי להשתמש בהיתר, ולכן היה צורך לחזור.

הבירור. אזהרה והמלצה אינן הופכות מאליהן את כל המקרים לבדיעבד. מנגד, עצם היות ההיתר לכתחילה אינו שולל עצה לקבל הסכמה. יש לדחות את ההכללה, לא את כל ההבחנה בין דין להנהגה.

המסקנה. הניסוח הגורף נדחה; ההדרכה נשארה.¹⁷

מה עומד כאן על הפרק? התירוץ מושך מפני שהוא משאיר את שתי הלשונות במקומן. אלא שיש לשאול: היכן כתוב שההיתר אינו מיועד לשימוש רגיל, והיכן מדובר רק בהמלצה להתחשב?

03 • היתר אינו חובה לממשו

ההצעה — שלושת המודלים; שלבי התיקון והסיום. שלושת המודלים קיבלו בסוף שאדם רשאי לצאת ובוחר שלא להמשיך.

16. רמב"ם, אישות יד, ב; שו"ע אה"ע עו, ה.

17. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמיד רבינו יונה; חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק י.

הבירור. זהו מענה נכון לטענת סתירה הכרחית. הוא אינו מפרש לבדו למה חוסר הרשות גרם לחזרה. בצירוף מקורות ההדרכה הוא נעשה בסיס ליישוב פרשני, ולא רק אפשרות מופשטת.

המסקנה. מבוסס כהבחנה לוגית; אינו טעם היסטורי.¹⁸

מה עומד כאן על הפרק? מי שרשאי להמשיך בדרך רשאי גם לשוב. זה מסיר סתירה הכרחית, אבל עדיין משאיר את השאלה המעניינת: מדוע דווקא חסרון הרשות הניע את החזרה?

04 • הדרכה כללית להתחשבות

ההצעה — גרוק וקלוד; צ'טג'פט העמיק במקורות; מן התשובות הראשונות והלאה. הוצע לבקש הסכמה, להקדים שיבה או לשוב מתוך התחשבות גם כשהציאה מותרת.

הבירור. תלמידי רבינו יונה פותחים בהדרכת רחמנות ורק אחר כך מוסיפים נסיבות מוגברות. החלקת מחוקק תומך בהבחנת הדין וההנהגה. חזרה מהדרך היא יישום מוצע של העיקרון, לא ציטוט מפורש על מהרי"ל.

המסקנה. המסלול המבוסס ביותר ליישוב חזרה אפשרית בתוך שיטת הרמב"ם; אינו הסבר מוכח להוראת הנסיעה המאוחרת.¹⁹

מה עומד כאן על הפרק? זהו הצעד שמוסיף תוכן לתירוץ: לא רק שאפשר לוותר על היתר, אלא שהפוסקים עצמם נותנים טעם להתחשב ולקצר את ההיעדרות. כך נמצא גשר ממשי בין הדין לסיפור.

עדכון R1: עדיפות זו מוגבלת ליישוב חזרה אפשרית בתוך היתר. הוראת תשרי אינה מתמצה בהמלצת רחמנות, ולכן אין לכנות את מסלול 04 הסבר מוכח גם להוראה המאוחרת. ראו יחידות 57–59.

05 • רק צער חריג מצדיק הדרכה

ההצעה — גרוק; תוקן בביקורת ובסיום; שלבי התיקון. גרוק צמצם באחד השלבים את ההמלצה להימנע למצב חריג בלבד. גם ביקורת צ'טג'פט הדגישה מדי את הצורך בנסיבה מיוחדת.

¹⁸. היום יום, י"א מנחם-אב; רמב"ם, אישות יד, ב.

¹⁹. שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק י.

הבירור. מבנה תלמידי רבינו יונה כולל הדרכה כללית לפני ההקפדה המוגברת. נתון חריג דרוש לטענה חריפה על חשש עבירה, אך לא לכל המלצה להתחשב. זו חזרה חשובה מן הצמצום המאוחר.

המסקנה. נדחה הצמצום; הובחנו הדרכה כללית ואזהרה מוגברת.²⁰

מה עומד כאן על הפרק? אין צורך להמתין למצוקה קיצונית כדי לדבר על רחמנות. עם זאת, המלצה כללית אינה הופכת כל יציאה לאיסור; לשון המקור היא שקובעת את חומרת האזהרה.

06 • מחאה עזה מבטלת את ההיתר

ההצעה — גרוק וקלוד; ההכללה תוקנה בהמשך; תשובות ראשונות והסיום. התנגדות, דמעה או הקפדה יתרה הוצגו לעיתים כאילו הן יוצרות לאישה זכות עיכוב חדשה.

הבירור. החתם סופר קורא את הרמב"ם גם במחאה עזה. אין להסיק ממנה לבדה וטו. המקורות עשויים להדריך את הבעל, אך לא כל הדרכה היא הרחבת כוחה המשפטי של האישה.

המסקנה. נדחה כמבחן אוטומטי. בירור הפגיעה הוא עניין נוסף.¹⁴

מה עומד כאן על הפרק? אם כל מחאה מבטלת את ההיתר, מה נשאר מן המילים 'שלא ברשותי' דווקא כאן נבחן אם התירוץ מכבד את הדין או מסביר אותו עד שהוא נעלם.

עדכון R1: דחיית וטו אוטומטי אינה פטור מקבלת רשות במקום שבו הוכח תנאי הנסיעה שעליו דובר. מנגד, עצם קיום התנאי אינו מסביר את מנגנונו ביחס להיתר. יש לבחון תחולה ולא להסתפק בהחלפת הכותרת מזכות לחובה.

07 • אונאה היא חיוב הלכתי נפרד

ההצעה — קלוד וצ'טג'פט; סבבי הביקורת. קלוד וצ'טג'פט הדגישו שאין לצמצם כל שיקול של צער למידת חסידות בלבד.

14. חתם סופר, יו"ד קמט.

20. שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

הבירור. הזהירות באונאת האישה מפורשת, ויש לה זיקה לדיון שבטור ובתלמידי רבינו יונה. עם זאת, סירוב אינו מוכיח מעצמו אונאה. אין לפסוק שמהרי"ל עבר עבירה, או שחזר מחשש עבירה, בלי נתון מתאים.

המסקנה. עיקרון מבוסס; ההחלה על המעשה לא הוכחה.²¹

מה עומד כאן על הפרק? ייתכן שמעשה מותר מבחינה אחת מעורר שאלה אחרת. אבל כדי לקרוא למקרה המסוים 'אונאה', צריך להראות מה אירע בו; אי-הסכמה לבדה אינה מוכיחה זאת.

08 • היתר מצד עונה אינו היתר מכל צד

ההצעה — גרוק וציטג'פט; שלבי ההבחנה בין הדין למעשה. החלוקה הבינארית "ההיתר חל / אינו חל" התפתחה להבחנה בין תחומי חיוב שונים.

הבירור. ייתכנו היתר והימנעות מרצון; היתר מצד עונה וחיוב נוסף; מקרה שמחוץ לגדר; או הכרעה כשיטה אחרת. זו מפת ניתוח, לא ארבע עובדות שנמסרו על מהרי"ל. כל חיוב נוסף זקוק למקור ולנסיבה.

המסקנה. מסגרת ניתוח תקפה; אין להפעיל מסלול בלי תנאיו.²²

מה עומד כאן על הפרק? היתר בדיני עונה משיב לשאלה מוגדרת. הוא אינו מסמך הפוטר מכל חובה אפשרית, אך גם אין להמציא חובה נוספת רק כדי להציל תירוץ.

עדכון R1: מפת הניתוח נעשתה מכרעת בעקבות שיחת תשמ"ב. כל מסלול דורש ראיה משלו; אין לבחור הבדל תחולה בפסקה אחת ולהציג חובה נוספת בתוך היתר בפסקת הסיום כאילו מדובר באותו תירוץ.

רב רחומי ושיטות הפסיקה

09 • רב רחומי מבטל את פסק החכמים

ההצעה — קריאה שנבחנה בדיון בדברי גרוק; התשובה הראשונה והביקורת עליה. הסיפור על מיתתו הובא כהוכחה שלא נכון לסמוך על היתר השנים, עד כדי שלילתו.

21. בבא מציעא נט ע"א; שו"ע חו"מ רכח, ג; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

22. רמב"ם, אישות יד, ב; רמב"ם, אישות טו, א-ב, יט.

הבירור. המגיד משנה ותלמידי רבינו יונה מקיימים את פסק ההיתר ומפרשים את משמעות הסיפור לצדו. קיימות גם קריאות מחמירות אצל ראשונים אחרים, אך אי אפשר לייחס אותן לרמב"ם בלי להכיר במחלוקת.

המסקנה. נדחה כתירוץ בתוך פסיקת הרמב"ם.²³

מה עומד כאן על הפרק? סיפור קשה המופיע אחרי היתר מעורר את הלב ואת השכל. אולם הרמב"ם הכיר את אותה סוגיה ופסק להתיר; לכן יש לברר כיצד פירש את הסיפור, ולא לדלג מעל פסיקתו.

10 • המגיד משנה שולל כל הימנעות

ההצעה — גרוק; שלב התיקון וחזרה בסיום. גרוק עבר מתיקון ביטול ההיתר לטענה שהמגיד משנה כבר דחה את עצם המסגרת של הימנעות ראויה.

הבירור. המקור מקיים את הדין ומפרש את נסיבת רב רחומי. אין בו שלילה גורפת של רחמנות או קיצור השהייה. ראשונים המקבלים את הדין עצמם מוסיפים הדרכה זו.

המסקנה. נדחה; תיקון היתר אינו ביטול הנהגה.¹¹

מה עומד כאן על הפרק? המגיד משנה מגן על קיום ההיתר. אין להסיק מכך שהוא מבקש למחוק כל עצה של רחמנות: שלילת איסור גורף ושלילת התחשבות הן שתי טענות שונות.

11 • רש"י מוכיח עונש על כל יציאה

ההצעה — גרוק; קלוד הוסיף נוסח רש"י; תשובות ראשונות והמשך הביקורת. הוצגה הקבלה בין היוצא בלי רשות ונפגע לבין מהרי"ל שחזר, וכן הודגש רש"י במהדורא קמא.

הבירור. רש"י מתאר סכנה ועיגון. אין מכאן כלל שכל יציאה בגדרי ההיתר מביאה עונש. חזרה אינה כשלעצמה עונש, והנוסח המיוחס למהדורא קמא נקרא במאסף ולא בכתב יד עצמאי.

המסקנה. האזהרה מבוססת; ההכללה והזיהוי עם החזרה נדחו.²⁴

11. מגיד משנה, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

23. מגיד משנה, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; הרי"ד, כתובות סב ע"ב.

24. כתובות סב ע"ב ורש"י; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

מה עומד כאן על הפרק? אזהרה מפני סכנה אינה בהכרח משפט הקובע שכל מקרה יסתיים באותה תוצאה. יש לשמור על חומרת דברי רש"י בלי להרחיב אותם לכל נסיעה אפשרית.

12 • אי חזרה במועד הרגיל

ההצעה — גרוק; נבחן אצל שלושתם; שלב החזרה למגיד משנה. המגיד משנה הובא כדי להסביר שהעונש היה על אי שיבה בזמן המצופה, ולא על עצם היציאה.

הבירור. זו הבחנה מקורית חשובה. "היה רגיל לבוא" אינו מוכיח נדר, הבטחה משפטית או שם איסור עצמאי לכל הרגל. אצל מהרי"ל אין מועד שיבה שהופר, והפסקת מסע בתחילתו אינה איחור כזה.

המסקנה. מבוסס בפירוש רב רחומי; לא הוכח במעשה מהרי"ל.²⁵

מה עומד כאן על הפרק? ההבדל הפשוט הוא בין רשות לצאת לבין ציפייה לשוב ביום מסוים. במעשה רב רחומי יש ציפייה כזאת; במעשה מהרי"ל שלפנינו לא נמסר פרט מקביל.

13 • נהגו כשיטת הרי"ף

ההצעה — גרוק הזכיר; קלוד פיתח; תשובה ראשונה וסבבי ההרחבה. קלוד הדגיש שפסיקה כרבי אליעזר מאפשרת חזרה מן הדין לאחר תכנון היעדרות העולה על שלושים יום.

הבירור. השיטה אכן מתועדת בהבנת המפרשים ברי"ף. דרושים גם תכנון מתאים וגם ראיה שכך הוכרע המעשה. שהיית האח אינה מוכיחה את תכנית מהרי"ל. זו פסיקה אחרת, ולא פירוש של ההיתר ברמב"ם.

המסקנה. אפשרות הלכתית; אין קישור היסטורי.²⁶

מה עומד כאן על הפרק? מחלוקת פוסקים יכולה להסביר כיצד אדם נהג אחרת מן הרמב"ם. עדיין צריך לדעת שהוא אכן נהג לפי השיטה הזאת; עצם קיומה בספר אינו עדות על בחירתו.

25. מגיד משנה, אישות יד, ב; טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו.

26. רי"ף, כתובות כו ע"א; מגיד משנה, אישות יד, ב; טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו.

ההצעה — צ'טג'פט; קלוד בדק בהמשך; סבבי העמקת המקורות. צ'טג'פט הוסיף לשון איסור חזקה מן ההסתייגות המוסרית; קלוד אישר אותה.

הבירור. הלשון מחזקת קריאה מצמצמת, בלי לאסור כל יציאה קצרה או להוכיח שמהרי"ל אימץ אותה. בהמשך מובא בשם "הרב" שאם האישה חוזרת מתנאי היציאה ללמוד, התנאי בטל משום שהוא מבטל חיוב תורה. זו דעה נוספת על תוקף התנאה; אין לזהותה עם פסק מוסכם או עם דרישת ההסכמה שיוחסה בטעות לתוספות.

המסקנה. מקור משמעותי למחלוקת; לא הכרעה במעשה.²⁷

מה עומד כאן על הפרק? 'לא שרי' הוא ניסוח חזק: כאן אכן עומדת לפנינו קריאה מחמירה. חוזקה של הלשון מברר את שיטת המחבר, אך אינו קושר אותה מעצמו לנסיעת מהרי"ל.

15 • אסכולה אחידה של רי"ף, רי"ן ומאירי

ההצעה — קלוד; הדיוק תוקן בהמשך; מיפוי השיטות והסיום. ריבוי הראשונים הוצג כחזוק לכך שהחזרה הייתה הלכה פשוטה, ולא דעה יחידה.

הבירור. הר"ן מציג שיטות; אין למנות הצגה כהכרעה עצמאית. המאירי מחמיר בפירוש, בנפרד מציטוט הרמב"ם שבתחילת הקטע. גם החזרה על ההיעדרות אינה אחידה: הר"ן מעלה אפשרות שהשיעור נאמר באקראי, ואילו המאירי מתאר יציאות חוזרות לאחר שהייה של שלושים יום בבית. ריבוי שמות אינו שיטה אחידה בכל פרט.

המסקנה. המפה הורחבה; האחדת כל המקורות נדחתה.²⁸

מה עומד כאן על הפרק? יש הבדל בין פוסק המכריע ובין מפרש המסביר שתי דעות. אם סופרים את שניהם כאילו הכריעו באותה דרך, מספר התומכים גדל בלי שנוספה ראייה.

27. הרי"ד, כתובות סב ע"ב.

28. רי"ן על הרי"ף, כתובות פרק ה; מאירי, כתובות סא ע"ב.

16 • שבע קריאות נפרדות לבנפשייהו

ההצעה — קלוד; סבבי המיפוי והסיכום. קלוד מנה פירושי סכנה, איסור, הסתמכות, איחור, הדרכה ולבסוף שימוש של החתם סופר כהכרעות נפרדות.

הבירור. אלה מישורי טענה שונים שחלקם מתיישבים. החתם סופר משתמש במעשים כנגד זכות עיכוב; אין אצלו ראיה שהמילה מבטאת "לא סכנה ולא איסור". רשימה ארוכה אינה מחלוקת בת שבע שיטות.

המסקנה. נדרש מיון מחדש; נדחתה הספירה כמפת חלופות בלעדיות.²⁹

מה עומד כאן על הפרק? לפעמים שני פירושים עונים על שאלות שונות: האחד מסביר את המילים, והשני את סיבת העונש. אין צורך להפוך כל הבדל ניסוח למחלוקת חדשה.

מעמד הלומד ותנאי הבית

17 • מעמד תלמיד חכם בשעת הנישואין

ההצעה — צ'טג'פט; דוח המחקר הראשון והמשך הבירור. צ'טג'פט העמיד את מחלוקת הבית יוסף מול הב"ח והפרישה במרכז ניתוח הבבא השנייה.

הבירור. זהו חילוק ממשי בהיקף היתר היציאה למי ששינה את מסגרת חייו. לא נמצאו נתונים המסווגים את מהרי"ל בשעת נישואיו. לכן היתרון הוא למדני ביחס ללשון הרמב"ם, ולא עדיפות היסטורית מוכחת.

המסקנה. מסלול מבוסס בדעה מסוימת; תחולתו לא הוכחה.¹³

מה עומד כאן על הפרק? הצעה זו משנה את השאלה מיכמה גדול היה בתורה' למה היה מעמדו כשנישא'. זהו חילוק מדויק יותר, אך פרט המפתח עדיין חסר לנו.

18 • הב"ח עצמו רק מסתפק

ההצעה — קלוד בביקורת; צ'טג'פט בבירור הייחוס; סבבי הביקורת. בסיכומי הביקורת נטען שצ'טג'פט הציג את חילוק הב"ח כאפשרות בלבד.

¹³. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; בית שמואל, אה"ע עו, ס"ק י-יא.

²⁹. כתובות סב ע"ב ורש"י; מגיד משנה, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; חתם סופר, יו"ד קמט.

הבירור. הב"ח מכריע בחילוק; לשון האפשרות נוגעת לייחוסו לרמב"ם. הדוחות השמורים כבר ציינו זאת, אך היה מקום להבליט את הכרעתו. אין לייחס חזרה מפסק מסופק במקום שבו נטענה רק פרשנות מסופקת ברמב"ם.

המסקנה. הדיוק התקבל; ייחוס הטעות הגורף לצ'טג'פט אינו מדויק.³⁰ מה עומד כאן על הפרק? מילה מסויגת יכולה לחול רק על חצי מן המשפט. הב"ח מכריע לעצמו, ומסתפק בייחוס אותה עמדה לרמב"ם; ערבוב שני החלקים משנה את מפת הדעות.

19 • מהרי"ל צעיר ולכן אינו תלמיד חכם

ההצעה — גרוק; התשובות המוקדמות. גרוק השתמש בגיל המשוער, כארבע עשרה או חמש עשרה, ובסמיכות משוערת לנישואין כדי לשלול את ההיתר. **הבירור.** גיל אינו הגדרה הלכתית של המעמד. גם התאריכים והקישור לנישואין לא בוססו בחומר המקור שנבדק. אין להמיר חוסר מידע בראיה לשלילת מעמד, ואין צורך להכריע בתאריך לידה כדי לדחות את ההיסק.

המסקנה. נדחה כראיה. שאלת המעמד עצמה נותרה פתוחה.³¹ מה עומד כאן על הפרק? הגיל מספר כמה שנים אדם חי, לא מה כבר ידע. בלי מקור המגדיר את מעמדו, המספר אינו יכול לשמש מפתח להוציא אותו מהיתר של תלמידי חכמים.

20 • הראב"ד מגביל את ההיתר לתורתו אומנותו

ההצעה — קלוד; תשובה ראשונה וחזרה. קלוד ייחס לראב"ד תנאי לעצם היתר השנים שלא ברשות.

הבירור. הקטע שהובא בטור דן במשך יציאה ברשות. החלקת מחוקק עושה בהמשך קישור גם להיתר שלא ברשות, אך זה מקור וטיעון נוספים. אין להציג את ההרחבה כאילו הייתה לשון הראב"ד במקומה.

המסקנה. הייחוס וההחלה המקוריים נדחו; קישור אחר נותר.³²

³⁰. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

³¹. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

³². טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק י.

מה עומד כאן על הפרק? לפני שבדקים מי נחשב 'תורתו אומנותו', צריך לברר על איזו יציאה נאמר החילוק. תנאי הנוגע ליציאה ברשות אינו עובר מאליו ליציאה בלי רשות.

עדכון R2-V4: בית מאיר [1] דן גם הוא בהרחבה להיתר שלא ברשות; זה טיעון נוסף, לא לשון הראב"ד במקומה. ראו 63.

21 • כגון אנו היא חזקה על מהרי"ל

ההצעה — קלוד; סבבי הביקורת והחזרה. קלוד הציע תחילה חזקה כללית, ובהמשך סיווג דורי מתוך הכללת החלקת מחוקק את עצמו.

הבירור. הלשון מלמדת שגם חכם גדול מכיר במשקל ההדרכה. היא אינה קובעת שכל אדם מאוחר אינו בגדר תורתו אומנותו, ואינה ראייה אישית על מהרי"ל. גם גדלות וגם צניעות לשונית אינן פותרות לבדן את הסיווג.

המסקנה. נדחתה החזקה; ההדרכה והקושי בהגדרה נשמרו.⁹

מה עומד כאן על הפרק? כשפוסק כותב 'כגון אנו', הוא מלמד זהירות גם לבני תורה. מכאן עדיין לא קיבלנו רשימת אנשים או כלל המאפשר לקבוע בוודאות היכן מהרי"ל נכלל.

עדכון R1-R2: GrokBot הציע תחילה את החלקת מחוקק כגשר העיקרי להוראת הרבי, ובהמשך חזר מן ההעדפה והשאיר הצעה בלבד. "משמע... כגון אנו" הוא היסק החלקת מחוקק מן הראב"ד. גם אזכור מחלוקת הרמ"א בבית שמואל טעון שמירת ההקשר של יציאה ברשות; אין להרחיבו לשלילה כוללת של דברי החלקת מחוקק. העורך קרא מחדש את ס"ק י, אך שיחת תש"מ אומרת רק "כמבואר אויכעט אין פוסקים" ואינה מזהה פוסק. בית מאיר נידון ביחידה 63 במעמד האימות המפורש שם.

עדכון R2-V4: הגדרת בית מאיר לפי יו"ד רמג מצויה בבבת "ואם נותנת". היא מונעת שלילה אוטומטית של הגדר בדורות מאוחרים, בלי לסווג את מהרי"ל; 63. חזרת GrokBot מהעדפת החלקת מחוקק נשמרת.

9. חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק י.

22 • תלמיד חכם בזמן הזה ומעיל צדקה

ההצעה — קלוד; הורחב בביקורת; שלבי המקורות המאוחרים. קלוד הביא מן הפתחי תשובה את ההיתר לקבוע עונת תלמיד חכם גם בדורות מאוחרים.

הבירור. זהו דיון בעונה השבועית, ואין להעבירו אוטומטית להיעדרות לשנים. סיום מעיל צדקה ממליץ על הנהגת עונת פועלים מטעמי הדור: היתר והדרכה יחד, בלי סיווג של מהרי"ל. קלוד הזכיר כנגדו גם מגן אברהם רמ, ס"ק ג, בשם ספר הקנה; ההפניה הזו לא נבדקה כאן במקורה ואינה ראייה נוספת על האיש.

המסקנה. מקור משווה מועיל; אינו תירוץ עצמאי למסע.³³

מה עומד כאן על הפרק? אותו שם, 'תלמיד חכם', עשוי לקבל משמעות לפי ההלכה שבה דנים. מקור בדיני תדירות העונה מסייע להשוואה, אך אינו מכריע לבדו דין נסיעה ממושכת.

23 • השנה הראשונה לנישואין

ההצעה — קלוד וגרוק; השערות מוקדמות. הוצעו נקי יהיה לביתו, ספר החינוך וחכמת אדם כגדר נפרד מן ההיתר הרגיל.

הבירור. ספר החינוך מחמיר אף במחילה, ומביא גם דעה שמחילה מועילה; הוא דן גם ביציאה קצרה לדבר מצווה. אין תאריך נישואין מבוסס למהרי"ל. לפי הצד שאין מחילה מועילה, חסרון הרשות לבדו אינו מזהה את הדין. ההכללה על רוב הראשונים והייחוס לחכמת אדם לא אומתו כאן במקורם.

המסקנה. אפשרות מותנית, לא תירוץ מוכח.³⁴

מה עומד כאן על הפרק? השנה הראשונה לנישואין מציעה הסבר ממוקד, ולכן קל להימשך אליו. כדי להשתמש בו צריך גם לברר את הדין וגם להוכיח שהמסע אכן חל באותה שנה.

33. פתחי תשובה, אה"ע עו, ס"ק ג-ד.

34. ספר החינוך, תקפב.

ההצעה — צ'טג'פט; דוח המחקר הראשון. בדוח צ'טג'פט הראשון נבדקה אפשרות שחיוב נוסף מגביל מחילה או שהייה ממושכת.

הבירור. הרמב"ם מבחין בין עונה לפרייה ורבייה, וגם ללימוד תורה יש משקל בדיני דחיית נישואין. אין להסיק איסור מסע מכל אי קיום המצווה, ואין נתונים על מצב המשפחה במעשה. זו שאלה נוספת, לא מילוי של החסר ההיסטורי.

המסקנה. הבחנה הלכתית תקפה; המסלול המסוים לא בוסס.³⁵

מה עומד כאן על הפרק? עונה ופרייה ורבייה אינן אותה מצווה. ההבחנה חשובה לבירור כללי, אך אינה מוכיחה שבמצב המשפחתי המסוים של מהרי"ל היה חיוב שמנע את הנסיעה.

מטרת הנסיעה וחיובים נוספים

25 • ללמוד להתפלל אינו תלמוד תורה

ההצעה — גרוק וקלוד; התשובות הראשונות. גרוק וקלוד הסיקו מן ההבחנה הסיפורית בין וילנא למזריטש שהנסיעה למגיד מחוץ להיתר.

הבירור. לא הובא פוסק המחריג כך את הנסיעה. סיסמה על אופי הלימוד אינה בירור היקפו ההלכתי. דברי החתם סופר על שימוש חכמים מקשים עוד יותר על ההחרגה הגורפת, בלי להוכיח שכל מטרה אפשרית כלולה.

המסקנה. נדחתה ההחרגה כראיה על מהרי"ל.³⁶

מה עומד כאן על הפרק? הביטוי 'ללמוד להתפלל' מתאר תוכן רוחני, ואינו פסק המוציא אותו מתורה. כדי לבנות עליו תירוץ הלכתי צריך מקור שעושה את ההבחנה הזאת.

26 • נסיעה ראשונה או ליווי אח אינם יציאה לישיבה

ההצעה — גרוק; תשובה מתוקנת. גרוק הציג את מהרי"ל כמצטרף צעיר לדרך חדשה, ולא כמי שקובע עצמו ללימוד; הוזכרו גם עצתו לבחור במזריטש ושכלו הישר.

35. רמב"ם, אישות טו, א-ב, יט; שו"ע אה"ע עו, ו.

36. חתם סופר, יו"ד קמט; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

הבירור. לא הוכחו מטרת הנסיעה הבלעדית, תכנית הלימוד או כלל הלכתי המבחין בין נסיעה ראשונה למאוחרת. עצם המחלוקת על החסידות אינה גדר הפוטר מבדיקת תוכן הלימוד. הפרטים הביוגרפיים אינם מוכיחים את הסיווג.

המסקנה. נדחה כנימוק מבוסס; פרטי הרקע טעונים מקור.³¹

מה עומד כאן על הפרק? היותה של נסיעה ראשונה עשוי להיות פרט מעניין בסיפור. הוא נעשה תנאי הלכתי רק אם יש ראייה לכך; הרקע לבדו אינו יוצר דין חדש.

27 • שימוש חכמים סוגר את שאלת מזריטש

ההצעה — צ'טג'פט לפי עדות קלוד; קלוד הרחיב; דברי הסיום השמורים. צ'טג'פט הביא את החתם סופר, כפי שקלוד מציין במפורש בתשובת הסיום השמורה. קלוד בדק בתעתיק והוסיף את הדברים על שימוש חכמים ודיבוק חברים, שאותם קישר לנסיעה לרב. הודעת צ'טג'פט החסרה אינה מובאת כאן כציטוט.

הבירור. המקור הוא תשובה חזקה לטענת ההחרגה הגורפת שביחידה 25. עדיין יש פער בין מושג הלכתי של שימוש חכמים לבין קביעה שכל נסיעה לחצר מסוימת מקיימת את תנאיו. לא נמצא כאן פסק על מסע מהרי"ל.

המסקנה. תיקון חשוב להחרגה; אין הוכחת תחולה מלאה.¹⁴

מה עומד כאן על הפרק? החתם סופר מרחיב את המבט מעבר לשיעור רגיל בישיבה: גם קשר עם חכמים וחברים שייך לדיון. זה מקשה על ההחרגה, בלי למסור את כל נסיבות המסע.

עדכון R1: לשון החתם סופר כוללת בית מדרש בתוך מהלך הנשען גם על יציאה לשנים. אין להעלים אחד משני ההקשרים. עדותו של עזר מקודש על נסיעתו לצדיק עשויה להוסיף מקרה ישיר יותר; היא משולבת ביחידה 60 ולא הופכת את תחולת ההיתר על כל נסיעה למוכחת.

14. חתם סופר, יו"ד קמט.

31. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

עדכון R2-V4: נסיעת עזר מקודש לבעל קדושת לוי סווגה אצלו כלימוד ושימוש, לצד ספק מאוחר על תורתו אומנתו. המקור מחליש החרגה גורפת בלי להוכיח תחולה אוטומטית; 60.

28 • שתי שלוש שנים בהלכות תלמוד תורה

ההצעה — גרוק; תשובות מוקדמות ותיקון. גרוק קישר את הלכות תלמוד תורה ג, א של אדמו"ר הזקן להיתר היעדרות בלי רשות.

הבירור. הקטע עוסק ביכולת ללמוד אחרי הנישואין לפני ריבוי טרדות הבנים. הוא אינו דן ביציאה מן הבית. גם הבחנות בין ידיעת התורה לעיון אינן עוברות מאליהן לדיני הנסיעה. דמיון במספר השנים אינו היקש הלכתי.

המסקנה. הראיה נדחתה במפורש.⁵

מה עומד כאן על הפרק? שני מקורות יכולים להזכיר 'שתיים ושלוש שנים' ולדבר על עניינים שונים. כאן האחד עוסק בטרדות שאחרי הנישואין, והשני בהיעדרות מן הבית.

עדכון R1: Claude הפנה להערת המהדורה כד ולשנות י"ח-כ'. ההפניה נבדקה בידי Claude בתעתיק, והעתקתה נקראה בידי העורך; ראו יחידה 64. אין צורך לטעון שאין שום קשר רעיוני בין המקורות; די לקבוע שהקטע אינו פסק מפורש על היעדרות בלי רשות.

29 • נסיעת אדמו"ר הזקן ברשות מוכיחה היתר בלי רשות

ההצעה — גרוק; התשובות המוקדמות. גרוק הסיק משהיית האח במזריטש שהוא עצמו השתמש בהיתר הנידון.

הבירור. בית רבי, פרק כד, הערה 1, מביא מכתב־יד ד' את סיוע הרבנית לנסיעת אדמו"ר הזקן. בכך נמצא מקור לסיועה; אין בכך מבחן ליציאה בלי הסכמה, ואין בכך ראיה לתכניתו של האח שחזר.

המסקנה. ההיסק נשאר דחוי; לפרט הסיוע של הרבנית נמצא עתה מקור טקסטואלי מסוים.³⁷

5. שו"ע הרב, תלמוד תורה ג, א.

37. היום יום, י"א מנחם־אב; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; בית רבי, פרק כד, עמ' 3, הערה 1, כתב־יד ד'.

מה עומד כאן על הפרק? מי שיצא בהסכמה אינו מלמד בעצם נסיעתו מה היה רשאי לעשות אילו סירבה אשתו. האפשרות שלא התממשה אינה נלמדת מן המעשה שהתרחש.

30 • אדמו"ר הזקן עצמו פסק כך במפורש

ההצעה — גרוק; ניסוחים מוקדמים וסיכום. בסיכום גרוק חזרה הטענה שפסיקתו של אדמו"ר הזקן בהיתר כבר ידועה; הוזכר גם אובדן חלק אבן העזר.

הבירור. בדיון לא אותר פסק מפורש שלו בשאלה. הלכות תלמוד תורה אינן תחליף לו. גם אובדן חיבור, אם יוכח, אינו מעיד מה נכתב בסעיף שאבד. אין להסיק מחלוקת על הרמב"ם, אך גם אין להציג פסיקה שלא נמצאה.

המסקנה. לא הוכח; יש להסיר מן הסיכום את לשון הוודאות.³⁸

מה עומד כאן על הפרק? הדיוק אינו מחליש את אדמו"ר הזקן או מייחס לו מחלוקת. הוא רק דורש שלא נכתוב בשמו פסק שלא איתרנו; הקושיה עומדת היטב גם על הרמב"ם והשולחן ערוך.

31 • מזונות, קעסט, חותן ומשק הבית

ההצעה — קלוד; תשובה ראשונה. קלוד העלה שחסרון רשות הבית כולל התחייבויות משפחתיות וכספיות שאינן עונה.

הבירור. חיובים כאלה עשויים להיות נפרדים עקרונית. המילה "ביתו" אינה מעידה שהם התקיימו או הופרו, והירושלמי משתמש בה בהקשר האישה עצמה. אין די בהרחבת רשימת בעלי העניין כדי לבסס תירוץ.

המסקנה. אפשרות עקרונית בלבד; אין ראיה לשייכותה.³⁹

מה עומד כאן על הפרק? הלומד אינו חי בחלל ריק: ייתכנו מזונות והסכמים משפחתיים. כדי שהאפשרות הזאת תסביר את הסיפור, צריך מקור המלמד שהתחייבות כזאת אכן עמדה כאן על הפרק.

38. שו"ע הרב, תלמוד תורה ג, א; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

39. ירושלמי כתובות ה, ז; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

ההצעה — גרוק; סיפור מוקדם ורשימת חיובים בהמשך. הוצעה הפרת הבטחה כגדר עצמאי; בסיפור המורחב נזכרה הגבלת שהיית אדמו"ר הזקן לשנה וחצי.

הבירור. התחייבות מפורשת, אם קיימת, טעונה דיון בפני עצמה. היא אינה זהה להרגל השיבה של רב רחומי. לא הוכחה התחייבות של מהרי"ל; הסיפור על התחייבות אחיו אינו ניתן להעברה אליו, ופרטיו לא נבדקו במקור.

המסקנה. תרחיש מותנה; אין יסוד לייחס הפרה למהרי"ל.⁴⁰

מה עומד כאן על הפרק? הבטחה מפורשת עשויה להיות נתון מכריע. דווקא משום כך אסור להעביר הבטחה שיוחסה לאח אחד אל האח האחר בלי תיעוד.

לשון המקורות והקשרם

33 • ביתו אינו אשתו

ההצעה — קלוד וגרוק; גרוק הביא ירושלמי; תשובות ראשונות וחזרה למקור. ההבחנה הלשונית שימשה בתחילת הדיון כציר חזק ליישוב אצל קלוד ובגלגולים של גרוק.

הבירור. הירושלמי עצמו אומר רשות בתייהן בדין התלמידים. בכך מתערער הניסיון להוציא מן המילה "ביתו" תחום משפטי אחר. אין צורך להוכיח אישור אישי של תרגום כדי לקבוע זאת.

המסקנה. נדחה החילוק הלשוני כבסיס ליישוב.²

מה עומד כאן על הפרק? מילים שונות אינן תמיד מושגים שונים. הירושלמי מראה שיבתייהן משמש בהקשר של רשות הנשים, ולכן שינוי המילה אינו פתח מילוט מן הקושיה.

2. ירושלמי כתובות ה, ז.

40. מגיד משנה, אישות יד, ב; בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

עדכון R1: השיחה המאוחרת מדברת במפורש על רשות האישה. זו התאמה בנושא, לא הוכחה עצמאית לכוונת המילה בפתגם; יסודות הקריאה נשארים נוסח הסוגיה והתרגום המזוהה.

34 • לא ביקש הסכמה לעומת לא הודיע כלל

ההצעה — גרוק; נבדק גם אצל צ'טג'פט; הסיפור המורחב והביקורת. גרוק הציע שמהרי"ל נעלם בלי ידיעת אשתו, והרמב"ם מתיר רק נסיעה ידועה בלי הסכמה.

הבירור. ידיעה והסכמה שונות מבחינה עניינית. אבל נוסח היום יום אינו מברר זאת, ופרטי המסורת הארוכה לא אומתו במקור. גם אם תוכח אי הודעה, נחוץ מקור המגדיר את דינה ואת היחס להיתר.

המסקנה. אפשרות בירור; לא פירוש מוכח של הלשון או הדין.⁴¹

מה עומד כאן על הפרק? הבחנה בין הודעה להסכמה מובנת בחיי היום-יום. כאן צריך עוד להוכיח שזה מה שהתכוון המקור לומר, ושיש להבחנה התוצאה ההלכתית המוצעת.

35 • שלא ברשות פירושו רק בלי בקשה, אך עם רצון שקט

ההצעה — הנחה ברקע דברי גרוק ומקצת התירושים; שלבים מוקדמים; הוגדרה בביקורת. ברקע כמה מהתירושים עמדה הנחה שההיתר אינו כולל התנגדות מפורשת.

הבירור. דברי ר"י מיגש המובאים בשיטה מקובצת בעניין השיעור הקצר ודברי החתם סופר בעניין הרמב"ם מונעים צמצום גורף כזה. יש להבחין בין מה שמוכח בכל שיעור; מכל מקום, אי בקשה בלבד אינה ממצה את המונח.

המסקנה. נדחתה ההגדרה המצמצמת.⁴²

מה עומד כאן על הפרק? פירוש המניח שהאישה מסכימה בסתר מקל מאוד את הקושיה. אבל הוא מקל אותה במחיר שינוי המקרה שעליו נאמר במפורש 'שלא ברשות'.

⁴¹. היום יום, י"א מנחם-אב; בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור.

⁴². שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; חתם סופר, יו"ד קמט.

עדכון R1: הדחייה נוגעת לצמצום כל היתר "שלא ברשות" להסכמה נסתרת. היא אינה שוללת מסלול אחר של אומדנא להסכמה בנסיעה מסוימת. עזר מקודש מחייב לדון בהבחנה זו ולא למחוק אותה; ראו יחידה 60.

עדכון R2-V4: האומדנא בעזר מקודש משמשת מסלול להוכחת הסכמה במצב מסופק; אין היא הגדרה מצמצמת לכל לשון "שלא ברשות". ראו 60.

36 • תוספות וריטב"א דורשים הסכמה שבלב

ההצעה — קלוד; תשובה ראשונה וחזרה. קלוד הציג את נשי התנאים, רצונן ותנאי הנישואין כמגבילים את ההיתר שלא ברשות.

הבירור. הדיון המצוטט מסביר היעדרות ארוכה ברשות; בתוספות מובאת גם העמדת הדיון בפועלים. הדיבור הנוגע נמצא בסב ע"א, לא בסב ע"ב כפי שנמסר תחילה. תיקון שם הדף אינו מספיק: לא נוצר מכאן תנאי הסכמה בתוך דין שנאמר בלא הסכמה.

המסקנה. הייחוס וההחלה נדחו; המקורות עצמם נשמרו בהקשרם.⁴³

מה עומד כאן על הפרק? שנים-עשר או עשרים-וארבע שנים בהסכמה מעוררות שאלה אחרת משתיים-שלוש שנים בלעדיה. ההבדל במשך וברשות הוא חלק מן הראיה, ולא פרט שולי.

37 • הרא"ה מחייב לפרש כמה ייעדר

ההצעה — קלוד; תשובה ראשונה והסרת הייחוס. קלוד הביא הגבלה בשם הרא"ה בלי מראה מקום שניתן לאמת.

הבירור. המקור לא אותר והוא חזר מן הטענה. הדעה הקרובה שהוזכרה בשם אחרים בריטב"א עוסקת ברשות סתומה ובזמן שלא פורש. אין להחליף בה את המקור החסר או להעבירה לשלא ברשות. לא אותר אינו הוכחה שהרא"ה מעולם לא אמר דבר דומה.

המסקנה. ייחוס לא מאומת שהוסר מן ההוכחות.⁴⁴

⁴³. תוספות, כתובות סב ע"א, ד"ה אלא אורחא; ריטב"א, כתובות סב ע"א.

⁴⁴. ריטב"א, כתובות סב ע"א; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

מה עומד כאן על הפרק? שם של ראשון מעניק לטענה משקל, ולכן הייחוס חייב להיות מדויק. כאשר לא נמצא המקור, משאירים שאלה לחיפוש ומסירים את הטענה מרשימת הראיות.

38 • אסור ללמוד מברשות לשלא ברשות

ההצעה — ביקורת צ'טג'פט ותשובת קלוד; סבבי הביקורת. לאחר תיקון ההקשרים עלתה ביקורת נגד עצם האפשרות לחבר בין הדיונים.

הבירור. החלקת מחוקק והב"ח עושים חיבור מפורש, ולכן איסור מתודי גורף כזה אינו נכון. מה שעובר הוא השיקול שהמקור מעביר. אין בכך היתר להעביר כל תנאי, ובייחוד לא להפוך הסכמה לתנאי היתר שנאמר בלא הסכמה.

המסקנה. מותר חיבור מבוסס; נדחתה העברה אוטומטית.³²

מה עומד כאן על הפרק? אין חומה בין הסוגיות, אבל צריך לבנות מעבר. כאשר פוסק מסביר מדוע ההדרכה שייכת לשתייהן, יש חיבור מנומק; העתקת משפט בלי הסבר אינה אותו דבר.

עדכון R2-V4: ההיקש מפורש כבר בפסקי הרא"ש: "ודמיא להא". הייחוס לרמ"ה או לרא"ש במחלוקת; התוכן המועבר הוא שלא להאריך, לא כל תנאי הסכמה. ראו 61.

39 • פקידת האישה ודיבור על לבה לפני הדרך

ההצעה — צ'טג'פט; קלוד במקרי המבחן; סבבי הבירור. צ'טג'פט ציין את רבינו תם בתוספות יבמות ככיוון מדויק יותר לבדיקת חובת הקשר קודם נסיעה.

הבירור. הסוגיה כוללת גם הבחנה בין דבר הרשות לדבר מצווה. לכן אין ללמוד ממנה בלי בירור שכל אי הודעה מוציאה נסיעת תורה מן ההיתר. ההפניה בשולחן ערוך לפקידה לפני דרך היא אבן העזר עו, ד, ולא ג כפי שנכתב באחת הטבלאות.

המסקנה. מקור רלוונטי לבירור נוסף; לא פתרון מוכח למעשה.⁴⁵

32. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק ז.

45. תוספות, יבמות סב ע"ב, רבינו תם; שו"ע אה"ע עו, ד.

מה עומד כאן על הפרק? יש מצוות והדרכות הנוגעות לרגע היציאה עצמו. מציאתן מוסיפה כיוון לעיון; היא אינה מוכיחה שמהרי"ל לא קיים אותן או שמשום כך שב.

40 • שלושה טעמים בלתי תלויים מוכיחים שאין סתירה

ההצעה — קלוד; תשובה ראשונה. קלוד הציג את לשון הבית, סוג הנסיעה וסיפור ההשגחה כשלוש דרכים חזקות.

הבירור. כל אחת חסרה ראייה משלה, ולחלקן הנחות משותפות. מספר אפשרויות אינו מכפיל את כוחן ההיסטורי. יש להעדיף מסגרת אחת מבוססת ולהצהיר על חסרונה, ולא לבנות ביטחון מצטבר מתירוצים שלא נבדקו.

המסקנה. ההוכחה המצטברת נדחתה; הוחלפה במפת דרגות ביסוס.¹⁵

מה עומד כאן על הפרק? שלוש השערות אינן נעשות הוכחה רק מפני שמנו אותן יחד. כדי שהן יחזקו זו את זו, צריך לברר מה התמיכה העצמאית של כל אחת.

המסורת והמידע ההיסטורי

41 • הרבי רמז במכוון לירושלמי

ההצעה — גרוק; שלבי ההצעות המוקדמות. גרוק קבע שהבחירה ברשות ביתו נועדה להשמיע את לשון הסוגיה וליצור מתח מכוון.

הבירור. ההתאמה הלשונית אמיתית; כוונת העריכה לא הוכחה. הנחה שכל מילה מדודה אינה מזהה לבדה מה התכוון העורך לרמוז. לאחר החזרה אין לשוב בסיכום ולתאר את הכוונה כעובדה.

המסקנה. דמיון לשוני מבוסס; כוונת הרמיזה נשארה השערה.⁴⁶

מה עומד כאן על הפרק? ההתאמה לירושלמי מועילה להבנת המילה 'ביתו'. הידיעה שהעורך ביקש לרמוז דווקא לאותו מקום היא טענה נוספת, הדורשת ראייה נוספת.

¹⁵. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; דוחות ציטג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

⁴⁶. היום יום, י"א מנחם־אב; ירושלמי כתובות ה, ז.

42 • התרגום האנגלי אושר אישית בידי הרבי

ההצעה — גרוק; שלבי ההצעות המוקדמות. גרוק השתמש במעמד התרגום כדי לשלול כל פירוש אחר לביתו.

הבירור. המהדורה המקוונת אכן מפרשת wife. לא הובאה עדות לאישור אישי של נוסח זה. משקלו של תרגום רשמי להבנת המהדורה אינו זהה לעדות על כל החלטה פרטנית של הרבי.

המסקנה. הקריאה הלשונית תקפה; טענת האישור האישי לא הוכחה.¹

מה עומד כאן על הפרק? תרגום רשמי מלמד כיצד המהדורה מבינה את הטקסט. הוא אינו מעיד מעצמו מי בדק אישית כל משפט, ולכן אין להסיק ממנו אישור שלא תועד.

43 • רשות ביתו היא לשון הפסוק על חתן

ההצעה — גרוק; הצעה מוקדמת וחזרה. גרוק קישר את הביטוי עצמו לפסוק של השנה הראשונה.

הבירור. הפסוק אומר נקי יהיה לביתו, ולא רשות ביתו. הדמיון במילה "ביתו" אינו זהות לשונית. הטענה נמחקה, ואילו דיון השנה הראשונה יכול להישאר כאפשרות משפטית נפרדת, בלי ראייה מן הביטוי.

המסקנה. טעות לשונית שתוקנה במפורש.⁴⁷

מה עומד כאן על הפרק? זהו תיקון קטן לכאורה, אבל הוא מדגים את כל המחקר: זיכרון של לשון מקרא אינו תחליף לפתיחת הפסוק. אותן מילים עצמן צריכות להיות שם.

44 • מות הסוס באורשא וציווי האח לחזור

ההצעה — גרוק; הסיפור הראשון. גרוק סיפר על סוס שמת, פירוש אדמו"ר הזקן לחסרון הרשות, וציווי לשוב תוך הבטחה לשתף במה שישגי.

הבירור. הפרטים הובאו ממסורות משניות והופנו לבית רבי, אך פרק הנסיעה לא נקרא במקור. אין לקבוע שהם מומצאים; אין גם לשלבם בנוסח

1. היום יום, י"א מנחם-אב.

47. ספר החינוך, תקפב; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

היום יום כאילו נבדקו שם. יש להפריד מסיפור סוס אחר המופיע סביב הנסיעה חזרה.

המסקנה. מסורת טעונת אימות; לא בסיס מוכח לפסק.⁴⁸

מה עומד כאן על הפרק? סיפור הסוס מעניק לסצנה כוח דרמטי, אך כוח סיפורי אינו בדיקת מקור. נשמור את המסורת לעיון בלי להפוך אותה לחוליה מוכחת בתירוץ.

עדכון R1: הפרטים נשארים פתוחים גם ברוויזיה. הם לא שולבו בפתיחת החוברת כעובדות. R2 מבקש להפריד בין היום יום, ספר השיחות ובית רבי, ולא להרכיב סיפור משולב בלי תיעוד.

45 • הרבנית, שלושים רובל ושנה וחצי

ההצעה — גרוק; המקור צומצם בתיקון הרביעי; הסיפור הראשון ובדיקת העריכה. בסיפור גרוק נכללו הסכמת הרבנית סטערנא, כסף לקניית סוס ועגלה ותקיעת כף המגבילה את השהייה.

הבירור. נוסח כתב־היד המובא בבית רבי, פרק כד, הערה 1, תומך בסיוע הרבנית. הוא אינו מאמת את הסכום, את הסוס או את תקיעת הכף. גם פרט מאומת על אדמו"ר הזקן אינו מוכיח את רשות אשת מהרי"ל או את תנאיו. אין לאחד הפניות לתש"ד ולתרצ"ו-ת"ש בלי טקסט מקביל.

המסקנה. הסיוע נתמך במקור; יתר הפרטים לא אומתו, וההיסק למהרי"ל נדחה.⁴⁹

מה עומד כאן על הפרק? סכום כסף או משך מדויק יוצרים רושם של ודאות. גם פרטים מדויקים מאוד צריכים מראה מקום; הם אינם מאמתים את עצמם מכוח הדיוק.

46 • סימן מן השמים והשליחות המיוחדת

ההצעה — גרוק; התשובות המוקדמות. גרוק הציע שהנסיעה נועדה לאדמו"ר הזקן בלבד, והדרך נחסמה לאחיו כדי שהתורה תתקבל בשלום בית.

⁴⁸. היום יום, י"א מנחם־אב; בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

⁴⁹. ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש, עמ' 266: הפניה בלבד; בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; בית רבי, פרק כד, עמ' 3, הערה 1.

הבירור. זו קריאה חסידית אפשרית של סיפור מורחב. היא נשענת על פרטים שלא אומתו ואינה מגדירה סעיף הלכתי. החזרה עצמה אינה הוכחה לעונש, והבטחת שיתוף בהשגות אינה ראייה שההיתר לא חל.

המסקנה. פרשנות מותנית במסורת; לא טעם מוכח.⁵⁰

מה עומד כאן על הפרק? אפשר לפרש מסורת כהוראה מן השמים במסגרת האמונה בסיפור. אין בכך לבדו זיהוי של דין מחייב או הוכחה שכך הוסברה החזרה בנוסח שקראנו.

47 • היום יום הוא סיפור ולא שולחן ערוך

ההצעה — גרוק וקלוד; המסגור הפרשני לאורך הדיון. גרוק וקלוד השתמשו בסוג הספר כדי לטעון שהחזרה היא סיבתיות השגחתית בלבד.

הבירור. סיפור הנהגה עשוי לשאת הוראה מעשית; הסוגה לבדה אינה מסלקת את הקושיה. מצד שני, הלשון אינה אומרת שכל יציאה דומה אסורה. נדרש פירוש זהיר של הסיבתיות, בלי להפוך סיפור לפסק כללי או לפטור אותו מכל משמעות הלכתית.

המסקנה. הבחנה מסייעת, לא תירוץ עצמאי מכריע.⁵¹

מה עומד כאן על הפרק? נכון שספר הנהגה אינו ספר פסיקה. אבל הקורא עדיין זכאי לשאול כיצד ההנהגה מתאימה לדין; ההבדל בסוג הספרים פותח את התשובה, ואינו מסיים אותה.

48 • המרחק מוכיח נסיעה של יותר משלושים יום

ההצעה — קלוד; שלבי ההשלמה וחזרה בסיום. קלוד הציע מרחק של כשש מאות קילומטרים והליכה ברגל כדי לקיים את תנאי מסלול הרי"ף.

הבירור. המרחק, המסלול, אמצעי הנסיעה והקצב לא בוססו. גם מרחק מאומת אינו מוכיח לבדו את תכנית מהרי"ל. חיבור זמן דרך, זמן לימוד וחזרה דורש נתונים. הטענה הונמכה לבסוף להשערה.

המסקנה. נדחתה ההוכחה; האפשרות המעשית אינה מוכרעת.³¹

³¹. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

⁵⁰. בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

⁵¹. היום יום, י"א מנחם־אב; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

מה עומד כאן על הפרק? מרחק ארוך אינו לוח זמנים. בלי לדעת את דרך הנסיעה, קצב ההתקדמות ומשך השהייה המתוכנן, אי אפשר להפיק מן המפה שיעור הלכתי ודאי.

הראיות המאוחרות וגבול המסקנה

49 • שארית יהודה מוכיח שמהרי"ל פסק כרבי אליעזר

ההצעה — קלוד; גרוק וצ'טג'פט ביררו את ההיסק; שלב איתור שארית יהודה והסיום. קלוד איתר תשובה של מהרי"ל שבה נידונים שני שיעורי ההיעדרות, והציע משקל לשימושו בסתם המשנה.

הבירור. התשובה דוחה היקש משיעורי יציאה לאומדן מיתה אצל נטבע. אפשר להקשות מרבי אליעזר על ההיקש בלי לפסוק כמותו. הקטע אינו עוסק במסע תקכ"ד; הוא מוכיח עיסוק בסוגיה ולא את ההכרעה שהנחתה את המסע.

המסקנה. תגלית חשובה; ההיסק לפסיקה ולמעשה נדחה.⁶

מה עומד כאן על הפרק? מהרי"ל יכול לומר לשואל 'לפי חשבונך תצא מסקנה בלתי אפשרית' בלי לקבל את כל הנחות החשבון. זו בדיקת טיעון, ולא בהכרח הכרעה בשיעור היציאה.

עדכון R1: Claude מדווח על קריאה מחודשת במקור, התומכת בהבחנה בין דחיית אומדן מיתה לבין פסיקה על מסע. האזכור של סתם משנה כרבי אליעזר אינו מעיד לבדו על פסקו של מהרי"ל להלכה.

50 • עמ' 266 כבר אומת מפני שנמצאה ההפניה

ההצעה — גרוק וקלוד; נבחן בביקורת צ'טג'פט; איתור ההפניה והבחנת גבולות האימות. הערה 3 במהדורת היום יום אומתה, ונמצא תרגום שיחה בעל תוכן קרוב מאוד.

הבירור. אימות מראה המקום, קריאת תרגום ועיון בעמוד המקורי הן פעולות שונות. העמוד לא נקרא בלשון המקור. הזיהוי עם שיחת הפסח מתאים בתוכן, אך אינו משלים בדיקה ביבליוגרפית של העמוד עצמו.

6. שארית יהודה, אה"ע ד.

המסקנה. ההפניה והתרגום אומתו; המקור המקורי נותר פתוח.⁵²

מה עומד כאן על הפרק? מראה מקום הוא כתובת להגיע אל המקור. מציאת הכתובת אינה עדיין קריאת הבית שאליו היא מובילה; ההבחנה חיונית במיוחד כשהעמוד עצמו עשוי להוסיף מידע.

51 • כל גרסאות השהייה זהות

ההצעה — קלוד; בדיקת התרגום וההפניות. הסיפור בהיום יום והתרגום הוצגו תחילה כאילו הם מקבילים בכל פרט.

הבירור. ביום יום נאמר אחרי פסח; בתרגום השיחה לפני פסח, והערת המהדורה מפנה להבדל מול כ"ב חשוון. אין לתקן גרסה בלי מקור. יי אייר נזכר בסיכום קלוד בלי קטע מבורר לעניין זה, ולכן אינו נושא כאן ראייה נוספת.

המסקנה. הבדל הנוסח נשמר; אינו מסביר את חזרת מהרי"ל.⁵³

מה עומד כאן על הפרק? 'לפני פסח' ו'אחרי פסח' אינם אותו נוסח. צריך לשמור את ההבדל, אך גם לזכור שהוא עוסק בשהיית אדמו"ר הזקן ואינו מספק מעצמו את טעם חזרת אכיו.

52 • כותרת מאגר או מספר מקורות מכריעים

ההצעה — קלוד; תיקון לשם החיבור וחזרה ממנו. קלוד תיקן את שם הרי"ד מתוך כותרת ספריא, ואחר כך חזר בו; הוזכר גם מספר רב של מקורות שנבדקו "על הדף".

הבירור. כותרות מאגרים אינן תחליף לבירור מהדורה. כאן מצוטט הרי"ד תוך גילוי אי הוודאות בכותרת. תעתיק הוא קריאה ישירה של נוסח דיגיטלי, אך אינו סריקת דפוס. מספר מקורות אינו מודד תקפות היסק.

המסקנה. נדחתה סמכות הכותרת לבדה; נשמר רישום אופן הבדיקה.⁵⁴

מה עומד כאן על הפרק? מאגר הוא כלי מצוין להגיע לספר; הכותרת שהוצמדה בו אינה תמיד סוף הבדיקה. גם עשרה קישורים לאותו נוסח אינם עשר עדויות נפרדות.

⁵². תרגום ספר השיחות, פרק 14, סעיף 21; ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש, עמ' 266: הפניה בלבד.

⁵³. היום יום, י"א מנחם-אב; תרגום ספר השיחות, פרק 14, סעיף 21; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

⁵⁴. הרי"ד, כתובות סב ע"ב; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

53 • איתור המקור החסר יכריע בהכרח

ההצעה — שלושת המודלים; סיכומי הבירור. בסיכומי שני המודלים נמנו עמ' 266, בית רבי ונתוני נישואין כמקורות שיכריעו.

הבירור. מקור עשוי רק לאשר את המשפט הקצר. נתון נישואין עשוי לבסס תנאי אחד ועדיין להשאיר מחלוקת פסיקה. ביאור ישיר של הרבי עשוי לתת פרשנות מוסמכת גם בלי עדות בת הזמן. יש לומר מה בדיוק נוסף, ולא להבטיח הכרעה מראש.

המסקנה. יעדי השלמה טובים; תוצאתם אינה ידועה.⁵⁵

מה עומד כאן על הפרק? יש ערך גדול בחיפוש המקור החסר, בלי להבטיח מראש מה נמצא בו. ייתכן שיחשוף את הטעם, וייתכן שיחזור בדיוק על הסיפור הקצר שכבר בידינו.

עדכון R2-V3: נמצא בשיחת ט"ו באב תש"מ קישור בין הוראת הרשות לסיפור מעזריטש. בעקבות צילומי העמודים שהביא GrokBot, העורך קרא גם הוא את הסעיף ואישר את הקישור. אין בו סימן מסוים בשו"ע או דיון בהיתר תלמידי חכמים. הקישור לסיפור והביאור ההלכתי אינם אותה תגלית. ראו יחידות 59 ו-67 ומקור ח עם קישורי הצילומים.

54 • כל המסלולים שווי משקל או הב"ח סביר היסטורית יותר

ההצעה — טענה בביקורת ובסיכומי המודלים; נבדקה מול דוחות צ'טג'פט השמורים. בדיון נשאלה שאלת העדיפות בין הדרכה, הב"ח והרי"ף; יוחסה לצ'טג'פט עדיפות היסטורית לב"ח.

הבירור. למסלול ההדרכה יתרון בשאלת התאמה לרמב"ם משום שהוא פועל בתוך ההיתר. לב"ח יתרון בניתוח הבבא השנייה; לרי"ף מסלול של פסיקה אחרת. אין נתונים המאפשרים דירוג הסתברותי של המניע ההיסטורי. הדוחות הקודמים סייגו זאת במפורש.

המסקנה. עדיפות פרשנית מותרת; עדיפות היסטורית לא הוכחה.⁵⁶

55. ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש, עמ' 266: הפניה בלבד; בית רבי: פרק הנסיעה לא אומת במקור.

56. טור, בית יוסף וב"ח, אה"ע עו; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

מה עומד כאן על הפרק? אפשר להעדיף הסבר מפני שהוא דורש פחות הנחות ונשען על אותה סוגיה. העדפה פרשנית כזאת אינה הופכת אותו לתיאור ההיסטורי הסביר ביותר בלי נתונים נוספים.

עדכון R1: יש להפריד דירוג ליישוב הסיפור מול הרמב"ם מדירוג להסבר הוראת הרבי. התאמה להוראת עורך היום יום מחזקת אפשרות פרשנית, בלי לקבוע הסתברות היסטורית למניע מסוים.

55 • טבלאות הציונים מוכיחות מי המודל הטוב ביותר

ההצעה — שלושת המודלים; טבלאות הסיכום והערכת העורך. גרוק וקלוד חילקו ציונים שונים; קלוד דירג את גרוק בחלקו מכלי שני.

הבירור. נדרשים אותו חומר, אותם קריטריונים והפרדה בין הדרך למצב הסופי. כאן נבדקים הטקסטים שנמסרו ולא יכולת כללית. גם הסכמה של שלושה מודלים אינה שלוש ראיות עצמאיות, לאחר שהחליפו ביניהם טענות ומקורות.

המסקנה. ציונים הם שיפוט מנומק על התשובות; לא מבחן יכולת כללי.¹⁵

מה עומד כאן על הפרק? הציונים עוזרים לראות מה תרם כל משתתף וכיצד תיקן טעויות. הם אינם מדידה מדעית של שלושה מודלים בתנאים שווים, ובוודאי אינם הוכחה לאמיתות מסקנה.

56 • אין יישוב עד שטעם המעשה יוכח

ההצעה — צ'טג'פט כפי שנידון בסיכומי הסיום; הבחנה שהתגבשה בסיום; הודעת הסיום חסרה. הזהירות מפני המצאת היסטוריה התפתחה לעיתים לדרישת הוכחה מלאה גם מהסבר פרשני.

הבירור. ליישוב די במנגנון מתאים ומבוסס שאינו סותר את הטקסט. להוכחת הטעם נדרש קישור נוסף למעשה. ההבחנה אינה רשות להציע כל סיפור: יש לדרג יישוב נתמך מעל אפשרות גרידא, ולהימנע מהצגת אחד מהם כעובדה.

המסקנה. זהו תיקון הסיום: יישוב מבוסס שאינו טעם מוכח.⁵⁷

15. תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

57. היום יום, י"א מנחם־אב; רמב"ם, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה.

מה עומד כאן על הפרק? כאן נסגר המעגל: לשאלה 'כיצד זה מסתדר' נמצא מענה מבוסס. לשאלה 'מה הכריע את מהרי"ל בפועל' עוד דרושה עדות. ההתקדמות אינה מתבטלת מפני שגבולה ברור.

עדכון R1: המסקנה נשמרת כשמדובר בשאלת ההתאמה של עצם החזרה להיתר. היא אינה אישור שכל שאלות היחס בין הוראת תשרי להיתר נפתרו. הנוסח הנוכחי מסיים בהפרדה מפורשת בין שני הבירורים.

תוספות משולבות לאחר ארבע ביקורות R1 — יחידות 57–68

57 • שיחת י"ג אלול תשמ"ב: רשות כתנאי נסיעה

ההצעה — המשתמש הפנה לשיחה מאלול תשמ"ב; GrokBot ו-Claude דיווחו על איתור סריקת ההתוועדויות, ו-Grok 4.7 קרא קובץ נפרד. Heavy לא הצליח לאתרה בסבבו.

הבירור. השיחה מתייחסת לנסיעה לתשרי ומציגה דרישת רשות לצד תנאים נוספים. העורך אימת כעת את הקטע בדפוס חוזר של דבר מלכות, עמ' 37. דרישת הרשות אינה מוצגת שם כעצה רכה; גם אין בסעיף דיון מפורש בחריג תלמידי חכמים.

המסקנה. נכנס למחקר מקור נורמטיבי מחייב על הנסיעה המתוארת. תחומו המפורש נשמר. אין להסיק ממנו ביטול כללי של ההיתר או פסק על מהרי"ל. הפניה: מקור ב.

58 • אגרות תשי"ז–תשי"ח: תנאים חוזרים, לא מקור אחד

הבירור. אגרת טו ה'תקעה עוסקת בנסיעת תשרי ובה ארבעה תנאים. Claude הוסיף את אג"ק יד ה'רעג ויז ו'שצב. GrokBot דיווח שב-R2 צפה בסריקת יז ו'שצב, י"ד תמוז תשי"ח, עמ' רמג: בחתימת הרבי, על ביקור באלול ובראש השנה, ובה ההנחה שהביקור הוא בהסכמתה המלאה של זוגתו הרבנית (אשת הנמען); הערת המערכת מפנה לה'תקעה. אין להמיר את לשון ההנחה "כנראה" לציטוט של ציווי מפורש. את יד ה'רעג, י"ב אדר ב' תשי"ז, קרא GrokBot בתעתיק דיגיטלי: נזכרים חובות, שבת, אי-פגיעה בעבודה בקודש והסכמת האישה; אין בו הקשר מפורש של תשרי, ועמוד

הדפוס לא אומת. העורך טרם קרא את שני המכתבים ברוויזיה זו. דרישת ההסכמה חוזרת, אך אין לאחד את מועדי הנסיעה או את רשימות התנאים. אין לקבוע רצף היסטורי מלא של כל שנות התקופה משלוש נקודות מתועדות. אפשר לומר שהדרישה מופיעה במקורות מתאריכים שונים, וכבר השיחה עצמה מעידה על הוראות קודמות.

המסקנה. אגרת ה'תקעה תומכת בתנאי הסכמה ממש. המכתבים הנוספים מחזקים לפי דיווח המבקר את חזרת ההוראה, אך כל אחד יישמר עם תאריך, נמען, חתימה והקשר משלו. הפניות: מקור א, ה.

59 • "בהתאם להוראות השו"ע": מהו הגשר ההלכתי?

ההצעות. Claude הציע בראשונה שהנסיעה המדוברת אינה מקרה היתר תלמידי חכמים; GrokBot הציע ב-R1 את החלקת מחוקק כגשר עיקרי וב-R2 חזר מן ההעדפה והשאיר הצעה בלבד; כמה מן הדוחות הציעו העדר זכות עיכוב לצד חובת רשות. אלה הצעות שונות, ולא שלוש לשונות לאותה מסקנה.

הבירור. אם ההיתר אינו חל, נדרשים הגדרת המקרה ומקור ההחרגה. אם הוא חל ונוסף חיוב, נדרשים מקור החיוב ותנאי התחולה. ואם מדובר בהדרכה בלבד, נדרש להסביר מדוע לשון השיחה היא הכרח. אף מסלול אינו מוכח מעצם אפשרות ניסוחו.

עדכון V3. GrokBot איתר את שיחת ט"ו באב תש"מ, סעיף ה, והעורך קרא עתה את צילום הסעיף: תנאי ההסכמה נזכר עם סיפור הנסיעה הראשונה למעזריטש. אין עוד לומר שלא אותר שום מקור מוקדם מתאים; אין גם לומר שהגשר ההלכתי הוכח. "כמבואר אויכעט אין פוסקים" אינו מזהה את אבן העזר עו או את החלקת מחוקק. גם לשון דומה בהקשרים אחרים, כגון מעבר למדינה אחרת (אג"ק כז ייקא, לפי התעתיק שדווח ב-GrokBot R2), אינה מוכיחה זהות הלכתית. GrokBot חזר גם מטיעון שלושים הימים: משך השהות וסיווג הנסיעה לא הוכחו, ולכן אין לבנות עליהם ראיה.

המסקנה. נבדק מקור מצולם לקישור בין ההוראה לסיפור; לא נקבע איזה סעיף או מנגנון עומד ביסוד ההוראה. העורך קרא את סעיף ה בשני צילומי העמודים שסיפק המבקר. הפניות: מקורות ב-ד וח.

עדכון R2-V4: מקור למבנה אי-התחולה ולדגם הספק נמצא בעזר מקודש, לא להחלתו על נוסעי תשרי. מקורות ההדרכה מפורשים; מקור כללי לחובה נוספת בתוך היתר ודאי לא נמצא. דירוג ההצעות והביקורת על צירופן בפרק ג.

60 • עזר מקודש: נסיעה לצדיק ואומדנת רשות

ההצעה — ב-R1 כתב Claude שהמחבר "דורש אומדנא של רשות". ב-R2 חזר בו לאחר קריאה רצופה בקטעים [5]–[8] של עזר מקודש אה"ע עו בתעתיק ספריא. קטעים [6]–[7] שהעתיק בדוח נקראו גם בידי העורך. יש להפריד שלוש שכבות.

א. הדיון הכללי, קטע [6]. המחבר מבאר היתר פרישה ברשות גם למי שאין תורתו אומנתו באמצעות ספק ספיקא, כלומר צירוף שני צדדי ספק להקל. מכאן הוא מציע שגם בלי רשות מפורשת אפשר לסמוך על "אומדנא ברורה שכשישאלנה תתן לו רשות". האומדנא היא הערכת הסכמה, והיא מקלה במקום שבו ההיתר שלא ברשות אינו ודאי. בתוך הדיון הוא מעלה בלשון "אולי" חובת בירור כשקל לשאול, ואף אפשרות שאין היתר במחאה מפורשת. אין לנתק את המשפט "אין שום היתר רק במרשה להדיא וצל"ע" מלשון הספק ומהמשך הדיון: "יש לומר שאומדנא מלתא בזה לכ"ע להקל". גם הטענה שרוב הנשים מתביישות למחות היא שלב במהלך שנדחה בטיעון "אלא ודאי דלא שייך בזה רוב", ולא מסקנה עצמאית שלו.

ב. המעשה שלו, בסוף [6]. בתחילה יצא על מנת לשוב מיד; בעקבות גילוי דעתו של בעל קדושת לוי נסע לברדיטשוב והתכוון להתעכב כרבע שנה. הוא מעיד: "ולא עלה בלבי שום ספק גמגום בהלכות שבסי"ע"ו". רק בניתוח הנמסר לאחר מכן הוא מצרף טעמים ובוחרן חששות: אשתו "שלחה לי אז מטלטלין לצורך נסיעתי"; לפי אומדנו לא הייתה מקפידה אילו שאל; מטרתו הייתה לימוד ושימוש תלמיד חכם מובהק בפרד"ס התורה. לצד זאת הוא כותב "ומכל מקום אני חושש עלי שמא לא הי' זה בסגנון תורתו אומנתו", מחמת מחשבות אחרות שאולי התערבו. הוא מצרף גם טרדת מצווה, דיונו בהיעדרות קצרה מחצי שנה וספק ספיקא. אין להציג את החשש המאוחר כאילו ליווה אותו בוודאות בשעת היציאה, או לבודד את ההסכמה כטעם היחיד למעשה.

ג. כלל ראייתי, קטע [7], על הגהת "ואם נותנת לו רשות". פעולה של האישה המורה על מחילה, כגון שליחת בגדים לדרך בנסיבות המתוארות, מוגדרת "גדר מחילה גמורה ברצון". זו יותר מהשערה סתמית. המחבר מזכיר צד של הליכה ללימוד תורה "שיש בזה היתר לפרוש שלא ברשות גם כמה שנים". כשיש רק "ספק לימוד", מצטרף אליו "ספק מחילה ברצון טוב מצידה". הוא אינו מוחק שיקולים נוספים: הוא קושר מידת חסידות לפרייה ורבייה ומזהיר בזמן הראוי לעיבור.

המסקנה. אין כאן תנאי כללי של הסכמה בהיתר תלמידי חכמים. האומדנא משמשת להקל ולהוכיח הסכמה במצבי ספק, ובמקרה האישי היא חלק מהצדקה לאחר מעשה; בקטע הסמוך מופיע כלל ראייתי על מעשה המבטא מחילה. זהו דגם חשוב למצב שבו תחולת ההיתר מסופקת. הוא אינו מוכיח שהרבי סיווג כך את נוסעי תשרי. תפקידה של ההסכמה במקור זה שונה מהצבתה מראש כתנאי כללי לנוסעים בהוראות הרבי; הבדל זה אינו סתירה בין המקורות.

הסיווג האישי כלימוד ושימוש מחליש החרגה גורפת של נסיעה לצדיק, אך אינו מלמד שכל קרבה לצדיק היא תלמוד תורה. נחזרו ניסוחי R1 "דורש אומדנא", הצגת הבושה למחות כמסקנה, והעמדת האומדנא כשלב בסולם ההדרכה. מעמד: תעתיק מאגר שנקרא בידי Claude; הקטעים שסיפק נקראו בידי העורך; הדפוס לא נבדק. מקור ו; יחידות 25-27, 35, 59, 65.

61 • האזהרה בטור: הרמ"ה, הרא"ש והיקש לעצה טובה

ההצעה — בירור הייחוס והמעמד של האזהרה שלא לעגן, שמביא הטור לצד ההיתר. ב־R2 Claude פתח את פסקי הרא"ש עצמם, כתובות ה, כט, בתעתיק; ב־R1 נקראו אצלו רק בציטוט הב"ח. מספר הסימן נתמך גם בהפניית החתם סופר.

הבירור. בקטע שהועתק בדוח ונקרא בידי העורך נאמר: "דאע"ג דהלכתא הכי לא מיבעי לעגוני לנפשייהו כולי האי", ובהמשך "ודמיא להא דאמרי לעיל דאורחא דמילתא בכמה ... עצה טובה קמ"ל שלא יעגנה אע"פ שהוא ברשות". ההיקש מפורש: הראשון מקבל את ההיתר ומשווה את ההתנהגות הראויה לעצה על יציאה ברשות.

הייחוס אינו מוכרע: הבית יוסף מייחס את האזהרה לרמ"ה; הב"ח וקרוב
נתנאל רואים בה תוספת של הרא"ש. גם הנוסח חלוק: בתעתיק שסופק
"דאע"ג" ו"לנפשיהו", לעומת "ואע"ג" ו"לנשותיהן" בציטוט הב"ח; בקרבן
נתנאל נוסח נוסף. אין לתקן את לשון התעתיק בשקט או להכריע בין
הדפוסים שלא נצפו.

תיקון ל-R1: אצל הרא"ש שאלת "ברשות כמה" מובאת בדין התלמידים.
הצבתה על פועלים היא קריאת ר"י בתוספות כתובות סב ע"א, ולא תיאור
פשוט של הרא"ש. ההיקש לעצה טובה עומד בלי לערבב בין הקריאות.

המסקנה. התשתית להדרכה בתוך היתר כתובה במקור הראשון שהובא.
תוכנה הוא משך ההיעדרות — "כולי האי" ו"שלא יעגנה" — ולא תנאי
לקבלת הסכמה לפני כל יציאה. המחלוקת בייחוס נותרת מתועדת; היא
אינה מבטלת את קיום האזהרה לצד ההיתר. קיצור פסקי הרא"ש הובא בידי
הב"ח אך לא נקרא בנפרד. מעמד: קריאת Claude בתעתיקים; העורך קרא
את הקטע שהועתק בדוח. הפניות: פסקי הרא"ש כתובות ה, כט; קרבן
נתנאל שם; טור, ב"י וב"ח אה"ע עו; יחידות 04, 38.

62 • שתיים ושלוש או שלוש וארבע: נוסח וגבול משך ההיתר

ההצעה — Claude דיווח על "ג' או ד' שנים" פעמיים בתעתיק הטור, גם
בייחוס לרמב"ם. ב-R2 קרא שוב את הטור והב"ח; השוואת דפוסים לא
נעשתה.

הבירור. הב"ח מעלה תחילה אפשרות שהמספר אינו מגביל, "אפילו טובא",
ובהמשך מביא את מהרש"ל: "שתים ושלש ולא יותר". לפי דעה זו "ג' או ד'"
המיוחס לרמב"ם בטור הוא טעות סופר; הב"ח מעיד שבספרי הרמב"ם
שבדו "ב' וג'". חלקת מחוקק ס"ק ט, שנקרא מחדש בידי העורך, מתעד את
הדיון ואת גבול שלוש השנים לדעת מהרש"ל. בית שמואל מביאו, ובית
מאיר מצדד בו. אין להציג את כל הדעות כמסכימות לגבול, או לשנות לפיו
את נוסח הרמב"ם והשו"ע המצוטט בחוברת.

קוצר הנסיעה אינו מוציא אותה מעצמו מן ההיתר. גם במשנה כתובות ה, ו
נאמר שלתלמידים מותר לצאת לתלמוד תורה שלא ברשות שלושים יום.
Claude הוסיף את ר"י בתוספות סב ע"א: "לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום

אחד". זה אינו היתר לכל ביקור קצר; הנתון שולל רק את הטענה שדווקא קיצור נסיעת לימוד מחייב רשות.

המסקנה. יש מחלוקת מתועדת על הגבול העליון וחילוף נוסח בטור, לא בסיס להחרגת תשרי מחמת משכו. מעמד: קריאת העורך בחלקת מחוקק; דיווח Claude על תעתיקי הטור, הב"ח, המשנה והתוספות. הדפוסים לא הושוו. ראו יחידה 66.

63 • בית מאיר: הגדרת תורתו אומנתו

ההצעה — Claude הפנה לבית מאיר אה"ע עו. ב-R2 זהו שני דיבורים נפרדים; שניהם הועתקו, בחלקם, בדוח ונקראו בידי העורך.

הביטור. בדיבור [1], על "ב' וג' שנים", מדובר בהיתר שלא ברשות. המחבר מצדד בהכרעת מהרש"ל ומבחינ: "וג' נהי דמדינא שרי מ"מ יש לחוש לאורחא". בשיטת הראב"ד הוא מציע שתי דרכים: העמדת דין החכמים בתלמידים שאין תורתם אומנתם, או הבדל בין יציאה שלא ברשות, שבה אף מי שתורתו אומנתו "מחויב לחוש ביתר מבי לאורחא", לבין יציאה ברשות. זו חובת התחשבות במשך לפי אותה אפשרות, לא חובת הסכמה.

בדיבור [2], על הגהת "ואם נותנת", הדיון הוא ביציאה ברשות. כאן נאמר שהגדרת מי שתורתו אומנתו אינה כמדרגת רשב"י וחבריו, "אלא כבי"ד סימן רמ"ג". Claude בדק את יו"ד רמג, ב בתעתיק: מדובר גם במי שעוסק מעט לפרנסתו וחוזר ללימוד בכל שעה פנויה, עם התנאים הנוספים ששם. ההגדרה מעשית; אין להסיק ש"כגון אנו" שולל אוטומטית כל בן דור מאוחר.

המסקנה. יש לשמור את שתי הבבות: [1] מוסיף מקור להדרכה על משך בתוך ההיתר; [2] מגדיר תורתו אומנתו בהקשר של יציאה ברשות. אין להעביר את מסקנת הבבא השנייה לראשונה בלי טיעון. אף אחת אינה מסווגת את מהרי"ל או את נוסעי תשרי. מעמד: תעתיק בידי Claude; קטעי הדוח נקראו בידי העורך; הדפוס לא נצפה. מקור ז; יחידות 20-22, 61-62.

64 • הערת המהדורה בהלכות תלמוד תורה

ההצעה — בדיקת הערה כד בהלכות תלמוד תורה ג, א. ב-R2 Claude קרא אותה בתעתיק ספריית חב"ד והעתיק את הלשון.

הבירור. אדמו"ר הזקן אומר: "כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך בטרם יוליד בנים הרבה". אין כאן אמירה מפורשת על יציאה מן הבית. הערת העורכים מפנה לאג"ק ח"א עמ' ריב וח"ב עמ' קס, ומפרשת: "לצדדין קתני, מתחלת או מסוף שנת י"ח, עד סוף שנת עשרים". היא מפנה גם לרשימות חוברת נה ולהערות וביאורים. מקורות ההערה לא נפתחו בבדיקה זו.

המסקנה. למספר השנים יש לפי ההערה הסבר בגילים י"ח-כ'. מתחזקת דחיית ההסקה ממספר זה לפסק יציאה שלא ברשות. אין להפוך את הערת המהדורה לדברי המחבר או להוכחה שאין כל זיקה רעיונית לכתובות. גם הקביעה "לימוד בבית" אינה ציטוט מלשונו: די בכך שהקטע אינו פוסק בדיני היציאה. נחזר ניסוח Claude ב-R1 "מוכח: אין קשר". מעמד: אימות מבקר בתעתיק; העורך קרא את ההעתקה בדוח. יחידה 28.

65 • זכות עיכוב, בקשת רשות וקבלת רשות

הבירור. שלוש הטענות אינן זהות. העדר זכות עיכוב עשוי להתיישב עם עצה לבקש, אולם תנאי המחייב הסכמה בפועל יכול למנוע יציאה במקרה מסוים. כדי לקיימו לצד היתר באותו מקרה נדרש הסבר נוסף. אין להחליף "קבלת" ב"בקשת" וכך להקטין את הסתירה.

המסקנה. נדחה פתרון המבוסס רק על שמות השאלות. נשארת אפשרות של הבדל תחולה או מקור לחיוב נוסף, וכל אחת טעונה ראיה. יחידה זו היא תיקון עריכתי בדוחות R1 ולא ייחוס עמדה חדשה לפוסק.

עדכון R2-V4: דגם עזר מקודש מלמד כיצד הסכמה מצטרפת כשהתחולה מסופקת. הוא אינו מוכיח חובה נוספת בתוך היתר ודאי או את תחולתו על נוסעי תשרי; ראו 60.

66 • משך קצר אינו הוכחה לסוג נסיעה אחר

הבירור. נסיעה לשבועות עשויה להיות שונה מנסיעה לשנים במטרה, במסגרת או בזהות הנוסע; ההבדל המספרי לבדו אינו מוכיח זאת. יתרה מזו, שימוש בהיתר לשנים כטעם לשלילת היתר קצר דורש הסבר חיובי.

המסקנה. אין לבנות את הקורא על משפט כגון "הרמב"ם דיבר על שנים ולכן תשרי אינו בכלל". אפשר להעלות הבדל מסגרת בתור השערת תחולה

ולבדוק את מקורותיו. ההבחנה בין לימוד מובהק לביקור מסוים אינה נלמדת רק מלוח השנה.

עדכון R2-V4: המשנה כתובות ה, ו מתירה לתלמידים שלושים יום; ר"י בתוספות סב ע"א דן גם במחזורי יציאה ושיבה. הנתון שולל החרגה מחמת קוצר בלבד. אין בו היתר לכל ביקור קצר; ראו 62.

67 • מקור מאוחר, כוונת העורך ומניע היסטורי

הבירור. יש להבחין בין התאמה שאנו מציעים לבין קישור שאומר מוסר המסורת עצמו. ב-V1 הוכחה רק התאמה להוראות תשי"ז ותשמ"ב. בשיחת ט"ו באב תש"מ, שנקראה עתה גם בידי העורך בצילומים, הרבי מזכיר בתוך הוראת ההסכמה את נסיעת אדמו"ר הזקן בהסכמת הרבנית, בניגוד ל"שני", ואת הסיפור שמסר נשיא דורנו. ממצא זה מחייב עדכון מהותי. הבדיקה החדשה מאמתת את לשון סעיף ה בצילומים, ואינה בדיקה עצמאית של הכרך השלם.

המסקנה. השימוש בסיפור בתוך הוראת הנסיעה אינו עוד השערת המחקר בלבד. הזיהוי של "השני" עם מהרי"ל הוא זיהוי מתוך ההקשר וההקבלה להיום יום, לא שם שנאמר במפורש. אין כאן ביאור מפורש לכוונת העריכה בתש"ג, דיון בהיתר הרמב"ם או תיעוד עצמאי בן תקכ"ד. אין לכתוב שאין למקור המאוחר שום ערך היסטורי: הוא עדות למסורת שנמסרה ולשימוש בה. דרגת הראיה המדויקת נשמרת. מקור ח.

עדכון R2-V4: סדר הדברים חשוב: תחילה "כמבואר אויכעט אין פוסקים", אחר כך סיפור אדמו"ר הזקן ו"השני", ולבסוף "המשך". זה שימוש בסיפור לחיזוק ההוראה ולפירוש תוצאת הנסיעה; אין בו זיהוי המקור ההלכתי או אמירה שנסיעת "השני" הייתה אסורה. התרגום המקביל של שיחת הרי"צ מזכיר את מהרי"ל בשמו ותומך בזיהוי ההקשרי; אינו עד היסטורי עצמאי נוסף. איגישת Claude לסריקה אינה גורעת מקריאת העורך בצילומים שכבר נעשתה.

68 • נוסח הקורא צריך לשמור גם את הקושי

הבירור. הקורא אינו צריך לשאת את כל תולדות הביקורת, אך הוא צריך להבין מדוע היתר מפורש אינו נעלם ומדוע לשון חיוב אינה רק רגישות.

אפשר להסביר זאת בפסקאות קצרות: מה אומר כל מקור, מה החיבור האפשרי, והיכן נגמרת הראיה. ההפניה למחקר תציע את דיון התחולה, הראיות החלופיות ופרטי המקור.

המסקנה. הקורא החדש יכתב מן המחקר הסגור. לא יועתק אליו סיכום של מבקר בלי בדיקת דרגת הוודאות, ולא יודפסו הפניות לעמודים שטרם נקבעו. ההפניות לקורא נקבעו לאחר עימוד V4 ונבדקו במפת העמודים.

המעשה: מה נקרא ומה נותר חסר

כאן התירוץ פוגש את גבול הסיפור. אפשר להבין היטב כיצד אדם רשאי להמשיך ובוחר לשוב, ובכל זאת לא לדעת שזה מה שאירע כאן. ההבדל אינו חולשה בהסבר; הוא זהירות בעובדות.

היום יום והתרגום המקביל מספרים על חזרה מחמת היעדר רשות, בלי לתת סעיף הלכתי או לתאר את מצב האישה. זו העדות הקרובה ביותר שנבדקה למעשה. שארית יהודה הוא מקור מאת בעל המעשה, אך אינו מקור המספר את המעשה.⁵⁸

פרט	מעמד בבירור	מה אינו נובע ממנו
היציאה בתקכ"ד והחזרה בלי רשות	נמסרו בנוסח היום יום.	אין תיאור של איסור, צער חריג או מעמד בנישואין.
ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש, עמ' 266	ההפניה אומתה בהערה 3; העמוד עצמו לא נקרא.	אין להציג ציטוט עברי מן העמוד או לומר שנבדק במקור.
תרגום שיחת סעודת יום ב של פסח	נבדק סעיף 21 בפרק 14; תוכנו קרוב לנוסח הקצר.	התרגום אינו משלים בדיקת לשון המקור ואינו מוסיף טעם הלכתי.
לפני פסח לעומת אחרי פסח	הבדל ממשי בין התרגום ליום יום; המהדורה מעירה עליו.	אין לאחד נוסחים; ההבדל אינו מסביר את חזרת האח.
בית רבי והסיפור המורחב	הפניה וסיכומים משניים; פרק הנסיעה לא אומת במקור.	אין לקבוע שכל פרטי אורשא, הסוס והציווי הם נוסח אחד שנקרא.

58. היום יום, י"א מנחם־אב; שארית יהודה, אה"ע ד; תרגום ספר השיחות, פרק 14, סעיף 21.

אין לומר שהסיפור המורחב הומצא רק משום שלא הושג מקורו. אין לומר שהוא אומת מפני שהוא מופיע בסיכום ביוגרפי. התוצאה הנכונה היא רישום כל פרט ומעמדו, בלי להכניסו בשקט אל נוסח היום יום.

גם הידיעה שחלק מן הספרים או הגרסאות לא היו זמינים בבדיקה אינה קביעה על היעדרם מכל מאגר. הנוסח הזהיר הוא "לא נקרא במקור במסגרת הבירור".

הפרק המשפחתי שנמצא בארכיון

בתיקון הרביעי נבדק מחדש תעתיק פרק כד של בית רבי. בהערה 1, עמ' 3, מובא נוסח כתב־יד ד' שלפיו הרבנית סייעה לנסיעת אדמו"ר הזקן למעזריטש. זו עדות מסוימת על סיוע האישה לנסיעת בעלה, ולא תיעוד הסוס, שלושים הרובל או תקיעת הכף. הפרק אינו פרק הנסיעה, ואינו מסביר את חזרת מהרי"ל.⁵⁹

באותו תדפיס נמצאה הפניה למאמר ר' נחום גרינוואלד, "דמותו של רי"ל מיאנאוויטש בצילו של אחיו אדמוה"ז", היכל הבעש"ט מב, עמ' רכג-רנו. בחיפוש הממוקד שנערך לתיקון זה לא נמצא עותק נגיש של גוף המאמר. ההפניה היא יעד מסוים להשלמה; היא אינה ראייה שהמאמר מוסר את מועד נישואי מהרי"ל או את טעם החזרה.⁶⁰

קולו של מהרי"ל וגבולות הראייה

מה השואל ביקש להסיק

בתשובת שארית יהודה, אבן העזר ד, נידונה הצעה להשתמש בשיעור היעדרות תלמידים כאומדן למיתה לצורך היתר עגונה לאחר טביעה במים שאין להם סוף. מהרי"ל דוחה את ההיקש: אי אפשר להשוות את כלל האנשים לתלמידים, וגם בתוך הסוגיה אין להפוך שיעור יציאה לאומדן מיתה ודאי.⁶

6. שארית יהודה, אה"ע ד.

59. בית רבי, פרק כד, עמ' 3, הערה 1; כתב־יד ד'.

60. מאמר גרינוואלד: הפניה שאותרה, לא מאמר שנקרא.

למה רבי אליעזר אינו פסק על הנסיעה

הקושיה מן השיעור של רבי אליעזר בודקת את ההיגיון של השואל: אם אותו שיעור הוא המדד, שינוי השיטה יוליד תוצאה שאינה מתקבלת. שימוש כזה אינו מחייב שהמשיב פוסק כרבי אליעזר. גם האזכור של יהודה בן רבי חייא משרת את הביקורת על אומדן המיתה, ואינו תיעוד של הנסיעה למזריטש.

תמצית הבירור

הקרדיט לאיתור המקור בדיון שייך לקלוד. ערכו ניכר גם אחרי שההיסק המכריע נדחה: הוא מוכיח שמהרי"ל עסק בסוגיה בקולו שלו. אין צורך לנפח את ערך הגילוי כדי לשמר את חשיבותו.

איזה מידע חדש ישנה את המסקנה

מידע שיימצא	השפעתו האפשרית
מקור שמפרש את מניע החזרה	יכול להעלות יישוב מסוים לדרגת פירוש מתועד של המעשה.
נתוני נישואין ומעמד באותה שעה	יכולים לבסס או לשלול תנאי במסלול הב"ח; אינם מכריעים לבדם איזו שיטה ננקטה.
תכנית נסיעה ופסיקה מפורשת כרבי אליעזר	יכולות לחזק את מסלול הרי"ף. רק אחד משני הנתונים אינו מספיק.
ביאור ישיר של הרבי לקושיה	יוסיף בסיס פרשני מוסמך; יש להבחין בינו לבין עדות היסטורית בת הזמן.
עמוד מקור החוזר רק על הנוסח הקצר	ישפר את אימות הנוסח, בלי לספק מניע חדש.

מקרי מבחן — הישן והחדש

נעמיד את התשובה במבחן פשוט: נשנה פרט אחד בכל פעם ונראה מה משתנה בדיון. תירוץ טוב אינו רק מתאים למשפט שקראנו; הוא גם יודע לומר היכן גבולו.

לצורך הבדיקה בלבד: תלמיד חכם שהיה כזה בעת נישואיו, יוצא ללימוד מובהק לשישה חודשים, פרטי הנסיעה ידועים והמזונות מסודרים. אין זה תיאור של מהרי"ל. בכל שורה משתנה נתון אחד.⁶¹

מקרה	מסקנת הבירור	הכשל שהמקרה חושף
א. התנגדות רגילה	לפי הרמב"ם בגדרי ההיתר, העדר הסכמה אינו מונע יציאה. יש מקום להדרכה כללית להתחשב.	איסור מחמת כל סירוב מרוקן את ההיתר.
ב. צער חריג ידוע	נדרשת זהירות מוגברת. אין להסיק שעוצמת המחאה כשלעצמה יוצרת זכות עיכוב. מידת החיוב האחר טעונה בירור.	אין לזהות אוטומטית מחאה, אונאה ואיסור.
ג. איחור מן המועד הרגיל	נכנס ניתוח המגיד משנה: ההיתר המקורי אינו ממצה את משמעות האיחור. אין הוכחה שכל מנהג הוא הבטחה משפטית.	אין להמציא שם איסור עצמאי מן המילה "רגיל".
ד. נעשה תלמיד חכם לאחר נישואין	נכנסת מחלוקת הבית יוסף מול הב"ח והפרישה בהיקף היציאה.	אי אפשר להציג את הבבא השנייה כמוסכמת בכל פרט.
ה. נסיעה של עשרים יום בלבד	מחסום של יותר משלושים יום אינו מופעל. עדיין נבחנים חיובים אחרים אם הוכחו.	אין לטעון ששיטת הרי"ף לבדה אוסרת כל יציאה.

שלושה מבחנים נוספים בעקבות R1

- נסיעה לתשרי ללא הסכמה: המקורות החדשים מציבים תנאי רשות. אין להשתמש בטבלת המבחן הכללית כרישיון לנסיעה זו; מנגנון היחס להיתר הוא נושא הבירור ביחידה 59.
- שימוש חכמים בנסיעה קצרה: אין די במילים "שימוש" להוכחת כל תנאי ההיתר, ואין די במילה "קצרה" לשלילתו. מבחן זה חושף את הקפיצה מן התווית אל תחולה.
- מהרי"ל בתקכ"ד: היעדר רשות והחזרה בגללו הם נתוני הסיפור; מעמד בנישואין, התכנית וההכרעה אינם נתונים שהושלמו. הוראת תשמ"ב

61. רמב"ם, אישות יד, ב; מגיד משנה, אישות יד, ב; שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; בית שמואל, אה"ע עו, ס"ק י"א; חתם סופר, יו"ד קמט.

מלמדת נורמה מאוחרת; המקור מתש"מ קושר את דרישת ההסכמה לסיפור, אך גם הוא אינו ממלא את פרטי המעמד, התכנית וההכרעה.

שני מבחני קצה

תשובה שאוסרת את כל המקרים בשל היעדר הסכמה אינה שומרת על היתר הרמב"ם. תשובה שמתירה הכול מכל צד בלי לבחון פגיעה או נסיבות אחרות אינה קוראת את מכלול המקורות. המבחן הוא יכולת לקיים את ההיתר ואת גבולות הטענה באותה תשובה.

לעניין יציאות חוזרות, הר"ן מעלה גם אפשרות שהשיעור הקצר נאמר באקראי. לכן טבלת המבחן אינה פסק גורף על הרגלי היעדרות קבועים.

תיקוני סיכומי המודלים מן הבירור הקודם

לגרוק: שלושה ניסוחים שנשאר לתקן

פסיקת אדמו"ר הזקן: הסיכום חזר לומר שהוא עצמו פוסק את היתר הנסיעה. פסק כזה לא אותר כאן. כוונת העריכה: יש התאמה לירושלמי, ואין ראייה לרמיזה מכוונת. העדפת הבי"ח: הדוח הראשון של צ'טג'פט הציג אפשרות מותנית ולא עדיפות היסטורית מוכחת. נכון לבקר את המשקל שניתן לה, ולא לייחס לה ודאות שלא נטענה.⁶²

לקלוד: מקור אינו מרחיב את עצמו

החתם סופר: דבריו על שימוש חכמים מחלישים מאוד את ההחרגה הגורפת של נסיעה למגיד. הם אינם פסק על המסע המסוים. בנפשיהו: השימוש בסיפורים כדי לשלול וטו אינו פירוש השולל סכנה. רשימת הפוסקים: אין לייחס לכל פוסק שנזכר יחד את כל ההרחבות שמפורשות רק אצל אחד מהם.³⁶

לצ'טג'פט: שני תיקונים מהותיים

הדרכה כללית: אין צורך להוכיח הקפדה חריגה כדי להכיר בעצם המסגרת של התחשבות. סף היישוב: אפשר להסיר קושיה באמצעות יישוב פרשני

36. חתם סופר, יו"ד קמט; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר.

62. שו"ע הרב, תלמוד תורה ג, א; תשובות גרוק וקלוד שנמסרו בדיון; ראו ארכיון המחקר; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

מבוסס גם בלי להוכיח את מניע המעשה. החשדנות כלפי המצאת נתונים הייתה נכונה; הפיכתה לתנאי לכל תשובה הייתה מצמצמת מדי.⁶³

אין למחוק חזרות, ואין להמשיך לתקוף אותן

גרוק וקלוד משכו בפומבי חלק ניכר מטענותיהם הראשונות. טעות שנמשכה שייכת להערכת הדרך, אך אינה עמדה נוכחית. באותה מידה, חזרה אינה מוחקת את המחיר של הצגת מקור או עובדה בוודאות לפני בדיקה. הציונים להלן משמרים את שני הצדדים.

תמצית הבירור

התשובות הסופיות קרובות זו לזו יותר מן הציונים המצטברים. ההבדלים שנותרו נוגעים בעיקר לאופן הצגת המקורות, לדיוק בסיכום הדרך ולמשקל שנותנים למה שטרם הוכח.

השוואת דרכי העבודה בבירור הקודם

ההשוואה עוסקת בתשובות שנמסרו במחקר הזה. אין היא קובעת איזה מודל טוב יותר בכל משימה. שלוש גישות בלטו: גרוק ביקש ליצור הסבר רציף; קלוד הרחיב את מפת המקורות; צ'טג'פט בדק במיוחד את המעבר מכלל הלכתי למקרה ההיסטורי. כל גישה תרמה, וכל אחת יצרה גם כשל אופייני.

גרוק

המעלה. הוא היטיב להפוך את הקושיה לסיפור הסבר מובן, ובהמשך הכיר בגלוי בנפילת ראיותיו. ההפניות למגיד משנה ולירושלמי היו בעלות ערך ממשי. במילה האחרונה הוא ניסח היטב את ההבחנה בין היתר, הדרכה וכוח עיכוב.

החיסרון. הסבר רציף הוצג כמה פעמים כעובדה למרות חורים במקורות: גיל, מטרת תפילה, אי הודעה, כוונת העורך ופרטי המסע. לאחר מכן תוקנה הכללה אחת באמצעות הכללה הפוכה, כגון שלילת הדרכה כללית כדי להגן על ההיתר. בסיום נשארו גם זליגות מן הטענות שנמחקו אל תיאור ההיסטוריה של הדיון.

63. שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב; תלמידי רבינו יונה; דוחות צ'טג'פט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

החידוש שנותר. קישור לשון היום יום למונח בירושלמי, והדגשת המגיד משנה כנגד ביטול ההיתר. את הנוסח הסופי אפשר לקבל לאחר הסרת הטענות על פסיקת אדמו"ר הזקן ועל כוונת עריכה מוכחת.

קלוד

המעלה. הוסיף את החומר החדש הבולט ביותר: תשובת שארית יהודה, התרגום המקביל, העיון במאירי ובר"ן, והשלמות בחלקת מחוקק ובפתחי תשובה. הוא פירט חוסרים וחזרות, ושמר חלק מן המסורות גם כאשר לא ניתן היה להכריע בהן.

החיסרון. בתחילה הובאו ראב"ד, תוספות וריטב"א מן ההקשר הלא מתאים, והרא"ה יוחס ללא מקור שנמצא. בהמשך מקור קיבל משקל עודף: "כגון אנו" כחזקה, הגיאוגרפיה כהוכחה, ושארית יהודה ככיוון לפסיקה. סיכום הסיום עדיין הפך את החתם סופר ליותר ממה שהוא אומר.

החידוש שנותר. מפת מקורות רחבה, קולו של מהרי"ל בסוגיה והפרדה מועילה בין דרגות ההדרכה. הטעויות אינן מבטלות את התגליות; התגליות אינן מכשירות את ההיסקים שנדחו.

הערכה עצמית: ציטגיפט

מה עמד בביקורת

הדוחות השמורים הבחינו מוקדם בין דין שנמצא לבין נסיבה שלא הוכחה. הם שללו שימוש בגיל כהוכחת מעמד, ודרשו לקרוא את תנאי ההסכמה בהקשר של ברשות. מחלוקת הבית יוסף והב"ח הוצגה כמחלוקת, ולא כפירוש מוסכם. ההצעה למקרי מבחן סייעה למנוע הן ריקון היתר והן מחיקת זהירות.⁶⁴

מה היה צריך להשתפר

הדוח הראשון נתן לחילוק הב"ח נראות גדולה מזו הראויה למסלול שאינו קשור למעשה בנתון היסטורי. העיון הישיר במגיד משנה התרחב בעקבות גרוק, ומפת השיטות המצמצמות הובלטה בעקבות קלוד. חשוב מכך:

64. דוחות ציטגיפט שנשמרו; ראו ארכיון המחקר.

הזהירות מהחלה אוטומטית של צער מיוחד הובילה להצגה חלשה מדי של ההדרכה הכללית ולדרישת יתר מן היישוב הפרשני.

מה אינו תיקון אלא דיוק ברשומה

אין הצדקה לייחס לדוח הראשון קביעה שמהרי"ל בוודאות נהג כב"ח. נאמר בו במפורש שאין ראיה לתחולה. גם לשון האפשרות בב"ח יוחסה לפירוש הרמב"ם, ולא לספק בפסק הב"ח עצמו. אפשר לבקר את הדגש ואת הבהירות בלי להמציא עמדה שהדוח לא נקט.

החידוש שנותר

חיבור בין הבבא השנייה למחלוקת מעמד הנישואין; ההבחנה בין היתר מצד עונה לבין טענות נוספות; החלקת מחוקק כמקור ישיר; הרי"ד והחתם סופר; ומעל הכול, דרגות ההכרעה: העדר סתירה, יישוב מבוסס והוכחת טעם. הסבב האחרון נדרש כדי להעניק לדרגה האמצעית את משקלה הנכון.

תמצית הבירור

אין לציון העצמי יתרון של ביקורת חיצונית. הוא מוצג מפני שנדרשה השוואה של שלוש התשובות, עם נימוקים ואפשרות לבחון את השיפוט. רמת הדיוק של המספר אינה גבוהה מרמת הדיוק של ההערכה שמאחוריו.

הציונים: שיטת ההערכה

הציונים הם הערכה עריכתית של התשובות לאורך הבירור, בסולם 1 עד 10. הם אינם מדידה ניסויית, אחוז נכונות או תחזית לתשובה עתידית. המשקלים והנימוקים גלויים, והספרה העשרונית בתוצאה היא עיגול חשבוני בלבד.

אמות המידה

ציון 9 מציין חוזקה עקבית עם מגבלות נקודתיות. ציון 8 מציין עבודה חזקה עם תיקונים מהותיים. ציון 7 מציין תרומה מועילה לצד כשלים חוזרים. ציון 6 מציין חולשה ניכרת שנדרשה ביקורת כדי לתקנה. חצאי נקודות משמשים לתיאור ביניים. אין כיול חיצוני ההופך את הסולם לאובייקטיבי.

למה הדרך והמסקנה אינן אותו ציון

טענה שגויה שנמחקה אינה שגיאה בתשובה הסופית, אך היא כן חלק מאיכות הדרך. לכן נכלל קריטריון נפרד לנכונות לתקן. לא ניתנים כאן ציונים מספריים מומצאים לכל סבב: החומר אינו ניסוי אחיד של אותו מספר תשובות ואותן הזדמנויות מחקר.

למה לא להעתיק את ציוני המודלים

גרוק הציע ממוצעים של 7.5 לעצמו, 6.8 לקלוד ו-8.5 לצ'טג'פט. קלוד הציע 7.6 לעצמו, 8.3 לצ'טג'פט ו-5.4 לגרוק, תוך הסתמכות חלקית על תיאור מכלי שני. אלה שיפוטיות שונים על בסיס שונה. ההשוואה כאן משתמשת בטקסטים שנמסרו של כל שלושת המודלים, ובאותם משקלים.

גבול הדיוק

הפרש של עשירית אינו הכרעה מדעית. ההבחנות החזקות הן איכותיות: קלוד בולט באיתור חומר; גרוק בחזרות ובניסוח סיום; צ'טג'פט בבדיקת תחולה. יתרון במספר המקורות אינו מבטל כשל בייחוס, וזהירות אינה מפצה על תשובה שאינה מכירה ביישוב אפשרי.

תמצית הבירור

יש לקרוא את הציון יחד עם פרק ההערכה הפרטית. טבלה בלא נימוק תהיה פחות מדויקת מן הבירור שהיא מבקשת לסכם.

טבלת הציונים ההיסטורית — אינה דירוג R1 של הרוויזיה

פרמטר	משקל	גרוק	קלוד	צ'טג'פט
דיוק בדין ובגבולות ההיתר	15%	7	7.5	8.5
ייחוס מקורות וקריאתם בהקשר	15%	6.5	6.5	8.5
הפרדת דין מעובדה היסטורית	15%	6	6.5	9
איתור חומר חדש בעל ערך	10%	7	9	8.5
אימות ושקיפות על אופן הבדיקה	10%	6.5	8	8
עומק הניתוח ובדיקת ההיסק	10%	7.5	8	8.5

פרמטר	משקל	גרוק	קלוד	צ'טג'פט
חזרות מפורשות ותיקון טעויות	10%	9	9	8.5
דיוק והוגנות בביקורת עמיתים	5%	7	6.5	8
בהירות ותועלת לשאלה המקורית	5%	8.5	8	8
הצגת המגבלות במסקנת הסיום	5%	8.5	8.5	8.5
ציון משוקלל	100%	7.1	7.6	8.5

הנוסחה: סכום הציון בכל קריטריון כפול משקלו, חלקי 100. התוצאות לפני עיגול: גרוק 7.125; קלוד 7.625; צ'טג'פט 8.475.

הנימוקים לפערים העיקריים

דין, ייחוס והיסטוריה: גרוק איבד נקודות על הסקת גדר מגיל, תפילה וסיפור לא מאומת; קלוד על ייחוס תנאים ממקורות העוסקים ברשות ועל הענקת מעמד ראייתי ל"כגון אנו". צ'טג'פט שמר יותר על הסייג ההיסטורי, אך הפסיד נקודות על משקל הב"ח ועל צמצום ההדרכה.

איתור ואימות: קלוד מוביל בזכות שארית יהודה, התרגום והרחבת המפה. לגרוק מקורות חשובים, אך חלק מן הבדיקות האחרונות נמסרו על סמך אחרים. צ'טג'פט הוסיף מקורות מכריעים, אך כמו האחרים לא השלים את עמוד 266 ואת פרק הנסיעה בבית רבי.

תיקון וביקורת: לגרוק ולקלוד ניתן ציון גבוה על חזרות מפורשות. ההערכה אינה מתגמלת את עצם ריבוי הטעויות. בביקורת עמיתים ירדו נקודות על ייחוס עמדות שלא נטענו ועל הישענות מכלי שני. גם הציון העצמי נמוך משלמות בשל העיכוב בקבלת דרגת היישוב הפרשני.

המצב הסופי: שלושת הנוסחים מקבלים את עיקר המסגרת הנכונה. הפער בטבלת הדרך גדול מן הפער במסקנת הדין. אף ציון אינו מציין שטעם החזרה התגלה.

שאלות הביקורת ומה הוכרע בהן

השאלות החוזרות רוכזו כאן לפי עניין. התשובות אינן פותחות סבב נוסף; הן מתעדות מה הושג בביקורת ומה נשאר מוגדר כחסר. כל הסברה והנימוק מפורטים ביחידות הבירור.

השאלה שהועמדה לביקורת	התוצאה
האם המגיד משנה שולל הימנעות ראויה?	לא; הוא מקיים את ההיתר ומפרש את המעשה. יחידות 09–12.
היכן הוכח שמהרי"ל אינו תלמיד חכם?	לא הוכח. הגיל אינו ראייה. יחידות 17–22.
מי הוציא לימוד תפילה מגדר תלמוד תורה?	לא הובא פוסק מתאים; החתם סופר מחליש את ההחלטה. יחידות 25–27.
האם הלכות תלמוד תורה והנסיעה ברשות מוכיחות את ההיתר?	לא. אלה הקשרים אחרים. יחידות 28–30.
האם ביתו שונה מאשתו, והאם רשות היא רק ידיעה?	הירושלמי מפריך את החילוק הלשוני; שאלת ההודעה נותרת נפרדת. יחידות 33–35.
מה מקור הרא"ה, והאם תוספות דנים בשלא ברשות?	הרא"ה לא אותר; תוספות וריטב"א דנים שם ברשות. יחידות 36–38.
האם הב"ח רק מציע?	הוא מכריע; הייחוס לרמב"ם אפשרי. יחידות 17–18.
האם כגון אנו מסווג את מהרי"ל?	לא נמצאה חזקה כזאת. יחידות 21–22.
האם אונאה יוצרת וטו בכל מחאה?	לא. יש להפריד היתר, הדרכה ונסיבות נוספות. יחידות 05–08.

שאלות הסיום והסף לפתיחה מחדש

השאלה שהועמדה לביקורת	התוצאה
האם הרי"ף נותן תירוץ בתוך הרמב"ם?	לא; זו אפשרות של פסיקה אחרת הדורשת קישור למעשה. יחידות 13–15.
האם לא שרי אצל הרי"ד אוסר גם עשרים יום?	אין לכך ראייה מן המשפט. יש לשמור את ההקשר והשיעור. יחידה 14.

השאלה שהועמדה לביקורת	התוצאה
האם המועד הרגיל הוא חיוב פורמלי?	המקור אינו מגדירו כך; אין לייחס למהרי"ל הפרה. יחידות 12, 32.
האם שארית יהודה מכריע כרבי אליעזר?	הטיעון בודק אומדן מיתה, ואינו מוכיח פסיקה על המסע. יחידה 49.
האם מרחק הדרך מוכיח יותר משלושים יום?	לא על יסוד הנתונים שנמסרו. יחידה 48.
האם עמ' 266 ובית רבי נקראו במקור?	לא. ההפניה והתרגום נקראו; פרטי המסורת לא הושלמו. יחידות 44-45, 50-53.
האם עצה לבקש רשות מרוקנת את ההיתר?	לא. תנאי מעכב ועצה למימוש הם עניינים שונים. יחידות 02-06.
מתי אומרים שיש יישוב?	כשנמצא הסבר מבוסס המתאים לדין ולטקסט, גם בלי הוכחת המניע. יחידה 56.

מה לא מצדיק עוד סבב

אין צורך בסבב נוסף שבו יישאלו שוב אותן שאלות ויוצעו אותן אפשרויות. הסכמה חוזרת אינה מקור. הצדקה לפתיחה מחדש תהיה ראייה נוספת: נוסח מקורי שיש בו פרט מכריע, ביאור ישיר, או נתון היסטורי הקשור לתנאי של אחת השיטות.

גם אם יימצא מקור, יש לפתוח רק את הטענה שהוא נוגע לה. מציאת עמוד אינה מחייבת לשחזר מחדש את כל הוויכוח.

הכרעות העורך בארבע ביקורות R1

מה התקבל ומה שונה בפועל

Heavy שמר היטב את גבולות הראיה, אך דיווחו שלא נמצא מקור תשמ"ב התיישן עם מסירת האיתורים האחרים. תנאי האימות בדוחו אינו סיבה להשאיר את המחקר כאילו אין שיחה. GrokBot הוסיף זיהוי דפוס ומפת תיקונים שימושית; הצעתו לקשר לחלקת מחוקק נשארת פירוש, לא מראה מקום שנתן הרבי.

Grok 4.7 חידד את ההבדל בין הוראת תשרי לבין עצת רחמנות. אומצה הפרדת השכבות; לא אומצה ההכללה שכך נהגו בפועל "באותו בית" במשך הדורות. Claude הרחיב את מפת הפוסקים והוסיף את עזר מקודש; נוספו יחידות בירור בהתאם. לא אומץ המעבר בין אי־תחולת ההיתר לבין חובת רשות בתוך היתר כאילו היו תירוץ אחד. גם ההחרגה על סמך משך הנסיעה נותרה טעונה ראייה.

אלה הכרעות על טענות מסוימות, לא ציוני איכות כוללים. הדוחות נבדלו במה שקראו ובסוג האימות, ולכן אין ארבע קריאות עצמאיות מלאות של כל מקור. אין לייחס ל-R1 החדש את המספרים מן הטבלה ההיסטורית.

תיקון עצמי של העורך

הכנת פרומפטים בלבד אחרי R1 אינה מספיקה. העריכה הנוכחית מבצעת את התיקונים בגוף המחקר ומעמידה נוסח מוגדר לביקורת. בדיקת העורך אינה מסתיימת באיסוף מסקנות: הקריאה החוזרת בחלקת מחוקק ובחתם סופר הבהירה את הצורך לשמור את מלוא ההקשר ואת המרחק בין כלל לבין תחולה. מקורות שלא נפתחו לא קיבלו חותמת אימות עצמאית.

המסקנה הנוכחית — מה הוכח ומה נשאר לברר

היתר הרמב"ם והשולחן ערוך לצאת לתלמוד תורה שלא ברשות אינו רק העדר סנקציה. הוא נשמר בגדריו. גם מקורות ההדרכה להתחשבות ולהקדמת שיבה נשמרים: הם מאפשרים יישוב מבוסס של עצם החזרה בלי לטעון שהיציאה הייתה אסורה.

לצד זאת, המקורות החדשים על נסיעה אל הרבי לתשרי מציבים הסכמה כתנאי. אין לכסות אותם בסיסמה המעמידה היתר ועצה כשתי אפשרויות שוות. הוראה זו אינה מפרשת במפורש את גבולות היתר תלמידי חכמים. לפיכך ההסברים ליחס ביניהם נכתבים כהצעות מדורגות, ולא כפתרון מוכח.

היום יום עצמו תולה את חזרת מהרי"ל בחסרון רשות ביתו. בשיחת ט"ו באב תש"מ, שנבדקה עתה גם בידי העורך בשני צילומי הדפוס, הרבי קושר את תנאי ההסכמה לסיפור מעזריטש. אין זו רק התאמה שהחוברת מציעה. עם זאת, לא נתבאר בקטע כיצד הוכרע היחס להיתר תלמידי חכמים, ולא

נמסרו פרטי מעמדו ותכניתו של האח. אין להחליף מסורת מאוחרת בעדות עצמאית בת הזמן, ואין לשלול את ערכה כעדות למסורת.

נוסח הסיום שנקבע לביקורת

ההיתר לתלמוד תורה עומד בגדריו. במקורות הרבי על הנסיעה אליו נדרשת הסכמת בן או בת הזוג: הסכמת האישה לנסיעת הבעל, והסכמת הבעל לנסיעת האישה. בשיחת ט"ו באב תש"מ, הנחה פרטית בלתי מוגהת שנקראה בצילומים בידי המבקר ואחריו בידי העורך, הרבי עצמו קושר את התנאי לסיפור מעזריטש. שם מהרי"ל ושם הספר "היום יום" אינם נאמרים בסעיף, והיתר תלמידי חכמים אינו נידון. הדרכת הרחמנות מסבירה אפשרות של חזרה בתוך היתר; היחס המדויק של הוראת הנסיעה להיתר עדיין טעון בירור. חסרון הרשות כטעם לחזרת מהרי"ל מפורש בפתגם; הבסיס ההלכתי המסוים להכרעה זו לא הוכח.

מה בדיוק נמסר ל-R2

הדוחות הראשונים של Heavy ו-GrokBot בסבב זה לא בדקו את V1 מפני שלא נמסרה להם ב-Drive. לכן אין לסמן יחידה כמאושרת על סמכם. יחידות 65-66 ב-V1 כבר דחו פתרון המבוסס רק על "אין כוח לעכב אבל חייב לקבל רשות" ועל קוצר הנסיעה; הערות Heavy בנושאים אלה מתאימות למוקדי הבירור ואינן מעידות שהטעויות מופיעות בנוסח.

בשלב הקודם נמסרה V2 עם קישורים ישירים, ו-V1 להשוואה. Heavy התבקש לבחון את ההיסקים ואת יחידות 01-08, 27, 59, 65-67; GrokBot את שילוב ממצא תש"מ ומעמד אימותו; Claude את 60-64 ואת דיוק ההפרדה בין סוגי ההסבר; Grok 4.7 את המקורות ההיסטוריים ואת זיהוי "השני". כל ביקורת על הנוסח תצטט משפט ממש וימקומו.

העורך חזר וצפה בעמוד 37 בקובץ דבר מלכות של י"ט אלול תשפ"ג: סעיף כז ודרישת רשות האישה מופיעים בו. לפיכך אין לקבל את טענת Heavy שעמוד זה מכיל רק את תחילת השיחה. יש להשוות את אותו קובץ ממש, ולא רק את מספר העמוד.

עדכון GrokBot V3: קרא את V2 ובדק מול מקורות את ממצא תש"מ והאגרות. עשר הערותיו שולבו בהתאמות מנומקות; העורך השלים קריאה

עצמאית של צילומי תש"מ. ניתן לסגור את מוקד הקישור לסיפור ואת דיוק ההוראה בסעיף ה, אך אין זה אישור מקורות לכל 68 היחידות או פתרון הקושי ההלכתי. ביקורת Heavy על V2 אישרה את עקביות פרק ההוראות עם יחידות 65-66 ואת ההפניה לדבר מלכות. אומצו דיוקי הניסוח ביחידות 04 ו-06 ובפסקת היישוב. דיווחו על צפייה נוספת בתש"מ נרשם כדיווח מבקר, בלי להפוך את מספר הבודקים לראיה חדשה. יתר ביקורות R2 נשארות בתוקף לפי מוקדיהן. אין צורך בסבב חדש על עצם הממצא. הוכחת הגשר ההלכתי אינה תנאי הכרחי לפרסום מחקר המסמן אותו בגלוי כשאלה פתוחה; היא תנאי להצגתו כפתרון מוכח. יתר בדיקות העריכה והמקורות עוד טעונות השלמה. היעדר הקלטה אינו מעכב כשלעצמו; אין צורך לחפש מחדש את עצם קיום שיחת תשמ"ב.

החלטת סיום R2 ומעבר לקורא

אין צורך כעת ב-R3 כללי. השאלות שנותרו אינן מוסתרות: לא זוהה המנגנון ההלכתי המדויק של תנאי הרבי ביחס להיתר; לא הושלם מקור עמ' 266 בלשונו ולא כל בדיקות הדפוס. אין מציגים אותן כפתורות. אפשר לסיים שלב עריכה זה ולבנות קורא תואם, מפני שהמסקנה אינה תלויה בהמצאת פתרון להן.

ביקורת הקורא תהיה סבב נפרד של ארבעה מודלים על הקובץ בפועל: עומק, בהירות, נאמנות למחקר והפניות. מחלוקת מהותית חדשה תפתח רק את היחידה הנוגעת לה במחקר. תיקוני ניסוח אינם מחייבים סבב מחקר נוסף. לאחר יישום ביקורות הקורא ובדיקת העורך יקובעו שתי המהדורות ורק אז יתורגמו לאנגלית.

חזרות Claude מ-R1 נרשמו ביחידות: אומדנא אינה תנאי כללי; בושה למחות אינה מסקנת אותו טיעון; קרבה לצדיק אינה סיווג כולל; הרבי לא הוכח כמי שהפך עצה לתנאי; נסיעה קצרה אינה מוחרגת; חילוק זכות וחובה אינו יישוב שלם; הרא"ש אינו מוצג כר"י בשאלת הפועלים; הסימן הוא כט; הערת הגילים אינה שוללת כל קשר רעיוני; האגרת ו"שצב מניחה הסכמה ואינה מנסחת שוב את התנאי. אלה תיקוני טענות ולא דירוג מודלים.

מפת עומק לקורא העתידי

הקושיה מן היום יום והרמב"ם — פתיחת המחקר ויחידות 01-03. התחשבות בתוך היתר — 04-08, 61 ו־63. מחאה ושימוש חכמים — 06, 25-27 ו־60. הוראת תשרי — 57-60, 62 ו־65-67. גבול המעשה ההיסטורי — 44-53 ו־67. המסקנה והדברים הפתוחים — פרק הסיום ו־68.

מפת העמודים הנלווית נוצרה מן PDF V4. חוברת הקורא מפנה למהדורה מזוהה זו במפורש; שינוי העימוד יחייב עדכון ההפניות, גם אם מספרי היחידות נשמרים.

מקורות לעיון — סדר כרונולוגי

הרשימה מאוחדת לפי תקופות המקורות: ספרות חז"ל, ראשונים, אחרונים, מסורת חב"ד ומקורות בני זמננו. בתוך תקופות חופפות אין הכוונה לקבוע תאריך חיבור מדויק. מזהי המקורות א-ח נשמרו לצורך ההפניות; הם אינם סדר הרשימה. לכל מקור נשמר מעמד האימות שלו.

חז"ל — משנה ותלמודים

משנה כתובות ה, ו

דין יציאת התלמידים לשלושים יום שלא ברשות מובא בגוף הבירור וביחידות 62 ו־66.

ירושלמי כתובות ה, ז

תעתיק דיגיטלי

בבלי כתובות סב ע"ב

תעתיק דיגיטלי

בבא מציעא נט ע"א

תעתיק דיגיטלי

ראשונים — פירושים ופסקי הלכה

רי"ף, כתובות כו ע"א בדפיו

תעתיק דיגיטלי; זיהוי עמדתו נעזר במפרשים

רש"י, כתובות סב ע"ב

נבדק בתעתיק במסגרת סוגיית כתובות; ראו גם רשומת התלמוד.

רמב"ם, הלכות אישות יד, ב

תעתיק מקוון; הלכה ב בשלמותה נבדקה מחדש בתיקון הרביעי

רמב"ם, הלכות אישות טו, א-ב ויט

תעתיק מקוון

תוספות, כתובות סב ע"א, ד"ה אלא אורחא דמילתא כמה

תעתיק דיגיטלי

תוספות, יבמות סב ע"ב, בדברי רבינו תם

תעתיק דיגיטלי, במסגרת הסבב השני

הרי"ד, כתובות סב ע"ב; במאגר תחת תוספות רי"ד

תעתיק דיגיטלי; הכותרת הביבליוגרפית לא הוכרעה מסריקת מהדורה

ספר החינוך, מצווה תקכב

תעתיק דיגיטלי

מאירי, בית הבחירה, כתובות סא ע"ב

תעתיק ספריא; הופרד פירוש המאירי מציטוט הרמב"ם שבתוכו

ריטב"א, כתובות סב ע"א, בסוגיית ברשות כמה

תעתיק דיגיטלי במסגרת בדיקת הסבב השני

פסקי הרא"ש, כתובות ה, כט

נקרא בתעתיק בידי Claude; העורך קרא את הקטע שהועתק בדוח. חילופי הנוסח ומחלוקת ייחוס האזהרה נידונים ביחידה 61. לא נערכה השוואת דפוסים.

טור, אבן העזר עו

תעתיק דיגיטלי; נוסח "ג' או ד"י ודיון הב"ח מתועדים ביחידה 62. המאגר מסמן טקסטים הטעונים בדיקה.

מגיד משנה, הלכות אישות יד, ב

תעתיק דיגיטלי

רי"ן על הרי"ף, כתובות פרק ה

תעתיק דיגיטלי

אחרונים — השולחן ערוך, נושאי כליו וספרות התשובות

בית יוסף, אבן העזר עו

תעתיק דיגיטלי; נבדק לצד הטור והב"ח. מחלוקת הייחוס לרמ"ה או לרא"ש נשמרה ביחידה 61.

שולחן ערוך אבן העזר עו, ובייחוד סעיפים ד-ו

תעתיק דיגיטלי

שולחן ערוך חושן משפט רכח, ג

תעתיק דיגיטלי

שולחן ערוך, יורה דעה רמג, ב, ורמ"א

בדיקת התעתיק דווחה בידי Claude; ההפניה לקטגוריית "תורתו אומנותו" מתבארת ביחידה 63.

שיטה מקובצת, כתובות סב ע"א-ע"ב

תעתיק דיגיטלי הטעון בדיקה; ציטוטי ראשונים מתוך המאסף

ב"ח, אבן העזר עו

תעתיק דיגיטלי; הייחוס בפסקי הרא"ש וגבול השנים נידונים ביחידות 61-62.

חלקת מחוקק, אה"ע עו, ס"ק ט-י — מקור ג

תעתיק דיגיטלי

תעתיק ויקיטקסט נקרא מחדש בידי העורך, כולל ההקשר ברשות ושלא ברשות. דף המאגר מסומן כלא בדוק; אין טענה להגהה מול דפוס. קישור למקור

בית שמואל, אבן העזר עו, ס"ק י-יא

תעתיק דיגיטלי; הפרישה נבדק כאן דרך הבאתו

קרבן נתנאל על פסקי הרא"ש, כתובות ה, כט

נקרא בתעתיק בידי Claude, כמפורט ביחידה 61; מצטרף לב"ח בייחוס האזהרה לרא"ש.

בית מאיר, אבן העזר עו — מקור ז

Claude קרא את שני הדיבורים בתעתיק ספריא. העורך קרא את הקטעים שהועתקו בדוח: [1] על ב' וג' שנים שלא ברשות; [2] על "ואם נותנת", ובו ההפניה ליו"ד רמג. בדיקת סעיף יו"ד רמג עצמו מדווחת בידי Claude. אין כאן בדיקת דפוס או אימות עצמאי של מלוא המקור בידי העורך. קישור למקור קישור למקור

שולחן ערוך הרב, הלכות תלמוד תורה ג, א

תעתיק ספריית חב"ד

שו"ת שארית יהודה, אבן העזר ד

המהדורה המקוונת של ספריית חב"ד, עם הערותיה

שו"ת חתם סופר, יו"ד קמט — מקור ד

תעתיק דיגיטלי; נבדק שוב בסבב הסיום

תעתיק ויקיטקסט נקרא מחדש בידי העורך, מתחילת שאלת הטהרה עד חזרת הדיון לנידון. נדחתה הצגה של הקטע על בית המדרש כאילו הוא כל התשובה. קישור למקור

עזר מקודש, אבן העזר עו — מקור ו

Claude קרא ברצף בתעתיק ספריא קטעים [5]–[8]. העורך קרא את קטעי [6]–[7] שהועתקו בדוח R2, לרבות הצדדים המחמירים וההמשך המקל. אין זו השוואה עצמאית למאגר. סריקת הדפוס לא נבדקה. אומדנת ההסכמה הוכרעה בגבולות הטקסט שנמסר; ראו יחידה 60. קישור למקור קישור למקור

פתחי תשובה, אבן העזר עו, ס"ק ג-ד

תעתיק ספריא; מעיל צדקה נא, דרך הציטוט כאן

מסורת חב"ד — תיעוד, שיחות ואגרות

בית רבי, חלק א, פרק הנסיעה; ההפניה שנמסרה: עמ' 3

הפניה משנית; פרק הנסיעה לא נבדק במקור

ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש, עמ' 266

הפניה מאומתת בלבד, מתוך הערה 3; העמוד המקורי לא נבדק

ספר השיחות, תרגום שיחת סעודת יום ב של פסח, פרק 14, סעיף 21

תרגום אנגלי מקוון; עמוד המקור לא נקרא

היום יום, י"א מנחם-אב; מהדורת קה"ת / SIE, הערה 3

הנוסח וההפניה נבדקו במהדורה המקוונת

אגרות קודש יד, ה'רעג — מקור ה (א)

י"ב אדר שני תשי"ז. אג"ק יד ה'רעג ויז וישצב: זיהוי ראשוני לפי Claude R1. GrokBot צפה בסריקת יז וישצב ב-R2, עמ' רמג, HebrewBooks 15843, PDF; המכתב עוסק באלול ובראש השנה ובו חתימת הרבי. יד ה'רעג נקרא בידי 257;

בתעתיק בלבד, ללא הקשר מפורש לתשרי; עמוד הדפוס טרם אומת. העורך טרם קרא את גופם ברוויזיה זו. אין לייחס את בדיקת צילומי תש"מ לאימות עצמאי של המכתבים. קישור למקור קישור למקור

אגרות קודש טו, ה'תקעה — מקור א

ד' תמוז תשי"ז; עמ' רנז-רנח לפי דיווחי GrokBot ו-Grok 4.7 על הדפוס. העורך קרא ברוויזיה זו את התעתיק העברי, לרבות החתימה בשם הרבי. התרגום האנגלי באתר משבש את זהות החותם ואין להשתמש בו לייחוס. קישור למקור

אגרות קודש יז, ו'שצב — מקור ה (ב)

י"ד תמוז תשי"ח, עמ' רמג. בדיקת הסריקה תועדה בידי GrokBot; פרטי האימות בשתי האגרות מפורטים ברשומת מקור ה (א). העורך לא קרא את גוף המכתב ברוויזיה זו.

קישור למקור

שיחות קודש תש"מ ח"ג, ט"ו באב, סעיף ה — מקור ה

שיחות קודש תש"מ ח"ג, עמ' 841-842. GrokBot תיעד את זיהוי הכרך HebrewBooks 4625 ואת מספרי PDF 876-877, ואת תחילת השיחה בעמ' 814. העורך לא פתח את הכרך השלם, אך הוריד וקרא את שני צילומי העמודים המצורפים: בכותרת ט"ו אב תש"מ, ובתחתית "הנחה פרטית בלתי מוגה" ומספרי הדפוס 841-842. סעיף ה מתחיל בעמ' 841 ונמשך בעמ' 842. נבדקו סדר התנאים, הסכמה הדדית, הקשר ראש שנת הקהל והקישור לסיפור מעזריטש. הבדיקה היא קריאה עצמאית של אותם צילומים, לא עד נוסח נוסף.

הלשונות שנקראו בצילום כוללות "בהסכם עקרת הבית", "כמבואר אויכעט אין פוסקים", "בהסכם זוגתו הרבנית", "צווישן עם מיטן צווייטן", "כידוע דעם סיפור פון נשיא דורנו" וכן "בנוגע לנשים בהסכם פון בעל הבית". ברור הקישור בין התנאי לסיפור, ואין בסעיף שם של פוסק או דיון בהיתר תלמידי חכמים. אי-בהירות בכתיב "וועגן" ובניסוח ראשי התיבות בפתיחה אינה מכריעה את הטענות הללו. אין לזהות בוודאות את השיחה כיעד הפניית תש"מ"ב. גם "די הוראה כללית" אינו מוכיח לבדו שיחה קודמת נפרדת: אפשר שמדובר בהוראה ידועה מן המכתבים או מהזדמנויות אחרות; המקור הקודם המדויק אינו מזהה.

קישור למקור

צילום עמ' 841: קישור למקור צילום עמ' 842: קישור למקור דוח ביקורת V2: קישור למקור קישור למקור

התוועדויות תשמ"ב, י"ג אלול, סעיף כז — מקור ב

התוועדויות תשמ"ב, עמ' 2172–2173; בלתי מוגה. GrokBot ו-Claude דיווחו על סריקת הדפוס. העורך קרא ונצפה על ידו צילום דפוס חוזר: דבר מלכות, י"ט אלול תשפ"ג, עמ' 37, גם עמוד 37 בקובץ. נבדקו ההקשר המידי וכותרת השיחה. אין זו בדיקה עצמאית של שער כרך ההתוועדויות. דפוס חוזר שנפתח: קישור למקור סריקה שמסרו המבקרים, שלא נפתחה אצל העורך: קישור למקור

מחקר ותיעוד בני זמננו

ר' נחום גרינוואלד, דמותו של רי"ל מיאנאוויטש בצילו של אחיו אדמוה"ז, היכל הבעש"ט מב, עמ' רכג–רנו
הפניה ביבליוגרפית אותרה בתדפיס בית רבי; חיפוש ממוקד ב־15.9.2026 לא הניב עותק נגיש של גוף המאמר. הקישור הוא להפניה, לא למאמר

בית רבי, מהדורה מוערת, תדפיס תשפ"ג, פרק כד, עמ' 3, הערה 1

נקרא בתעתיק השמור בארכיון; ההערה מביאה נוסח כתב־יד ד'. אין זה פרק הנסיעה

חומר הדיון: תשובות גרוק וקלוד בחמשת שלבי הבירור
הטקסטים שנמסרו במלואם בדיון; מקור להערכת התשובות בלבד
דוחות צ'טג'פט: המחקר הראשון, השוואת סבב 2, סבב 3 ושאלות סבב 4

הדוחות השמורים נבדקו מול ביקורת המודלים

מזהי 56 היחידות הקודמות נשמרים לצורך עקיבות, ולצדן נוספו 57–68. המזהה אינו מספר עמוד. מספרי העמודים במפת הקריאה ובמפת הסברות מפנים לעימוד הנוכחי; מזהי היחידות נשמרו.

01. תקרה משפטית או היתר · 17	35. רשות ורצון שקט · 33
02. לכתחילה והנהגה ראויה · 17	36. תוספות וריטב"א בהקשרם · 34
03. היתר אינו חובה · 17	37. הייחוס לרא"ה · 34
04. התחשבות כללית · 18	38. מעבר בין ברשות לשלא ברשות · 35
05. האם דרוש צער חריג · 18	39. פקידת האישה לפני דרך · 35
06. מחאה וזכות עיכוב · 19	40. הצטברות תירוצים חלשים · 36
07. אונאה כחייב נפרד · 19	41. רמיזה מכוונת לירושלמי · 36
08. היתר עונה וחייבים אחרים · 20	42. אישור אישי לתרגום · 37
09. רב רחומי ופסק החכמים · 20	43. לשון הפסוק על חתן · 37
10. גבול דברי המגיד משנה · 21	44. הסוס והציווי באורשא · 37
11. רש"י והכללת העונש · 21	45. שלושים רובל ושנה וחצי · 38
12. מועד השיבה הרגיל · 22	46. סימן מן השמים ושליחות · 38
13. האפשרות לפסוק כרי"ף · 22	47. סיפור הנהגה ופסק הלכה · 39
14. לשון "לא שרי" בר"ד · 23	48. המרחק ומשך המסע · 39
15. מפת הרי"ף, הר"ן והמאירי · 23	49. שארית יהודה ושיטת ר"א · 40
16. מניין פירושי "בנפשיה" · 24	50. הפניה לעמ' 266 · 40
17. תלמיד חכם בעת הנישואין · 24	51. לפני פסח או אחריו · 41
18. הכרעת הב"ח והספק ברמב"ם · 24	52. כותרת מאגר ומספר מקורות · 41
19. גיל מהרי"ל ומעמדו · 25	53. כוחו של מקור שטרם נמצא · 42
20. הראב"ד: תורתו אומנותו · 25	54. משקל המסלולים השונים · 42
21. משמעות "כגון אנו" · 26	55. גבולות דירוג המודלים · 43
22. תלמיד חכם בזמן הזה · 27	56. יישוב לעומת טעם מוכח · 43
23. השנה הראשונה לנישואין · 27	57. רשות האישה בהוראת תשרי · 44
24. פרייה ורבייה ועונה · 28	58. שלוש אגרות — מעמד ההסכמה · 44
25. לימוד תפילה ותלמוד תורה · 28	59. איזה דין עומד ביסוד ההוראה? · 45
26. נסיעה ראשונה וליווי אח · 28	60. עזר מקודש ואומדנת רשות · 46
27. שימוש חכמים אצל החת"ס · 29	61. אזהרת העיגון — הרמ"ה והרא"ש · 47
28. הלכות תלמוד תורה ג, א · 30	62. נוסח הטור ומשך ההיתר · 48
29. נסיעה ברשות כראיה · 30	63. בית מאיר: תורתו אומנתו · 49
30. פסיקת אדמו"ר הזקן · 31	64. הערת המהדורה בהלכות ת"ת · 49
31. מזונות ומשק הבית · 31	65. עיכוב, בקשה והסכמה · 50
32. התחייבות ותקיעת כף · 32	66. משך קצר ותחולת ההיתר · 50
33. "ביתו" לעומת "אשתו" · 32	67. מקור מאוחר וכוונת העריכה · 51
34. הסכמה לעומת הודעה · 33	68. גבולות ההסבר לקורא · 51